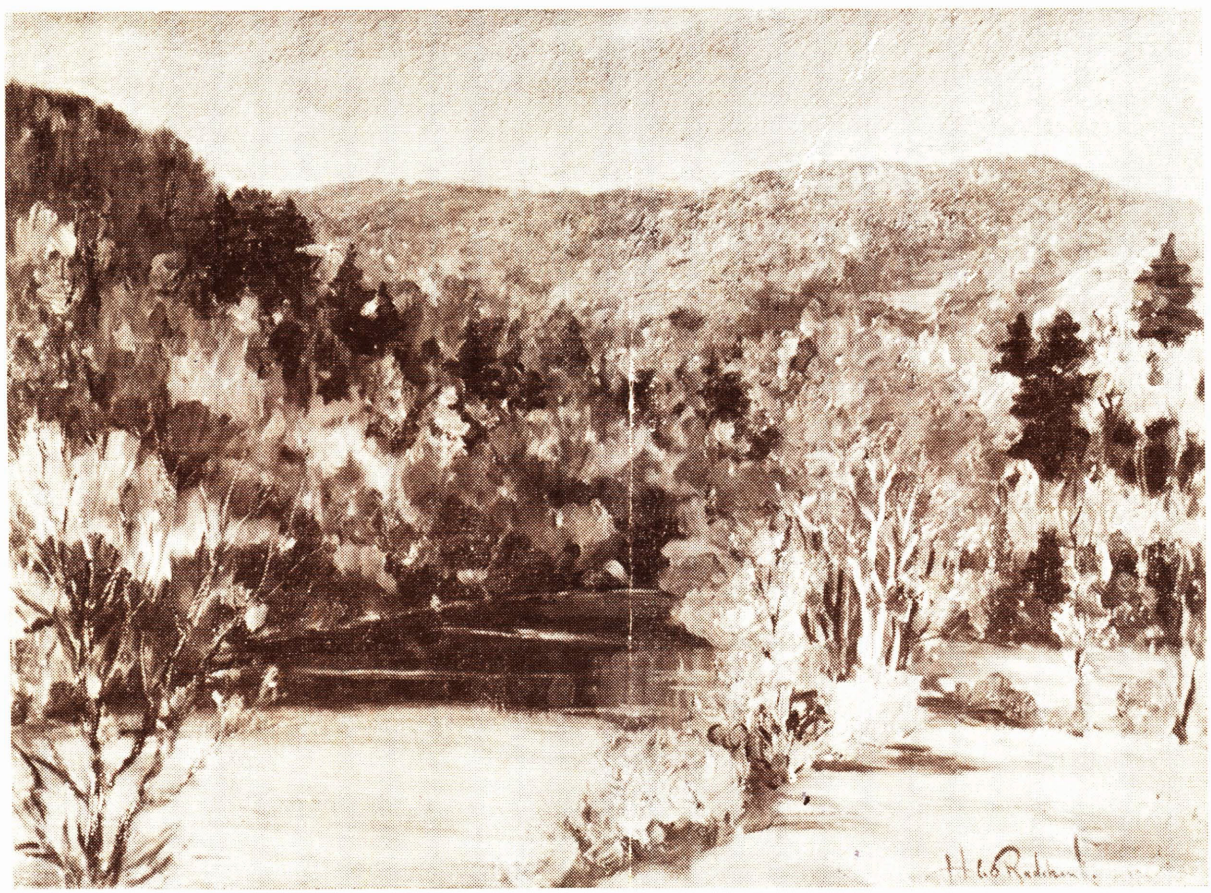
ЦІНА: 40 центів

НОВІ ДНІ

· NOWI DNI ·

УНІВЕРСАЛЬНИЙ ІЛЮСТРОВАНИЙ МІСЯЧНИК

РІК X ЖОВТЕНЬ — 1959 — OCTOBER Ч. 117

diasporiana.org.ua

У ЦЬОМУ ЧИСЛІ ЧИТАЙТЕ:

Олександрів Б. — Маляр Гліб Радченко 1
Кричевська Євгенія — Сорок років тому .. 2
Розгін Іван — Михайло Олексієвич Вєтухів ... 6
Єна В. — Музей створений природою 11
Кислиця Д. — Справа підручників для наших шкіл 13
Дубина В. — Прощання з поетом 20
Волиняк П. — Зустріч з людьми з того світу 21

Рецензії. Дописи. Листування.

НА ПЕРШІЙ СТОРІНЦІ ОБКЛАДИНКИ

Гліб Радченко: Осінь у Лорейшен Мавтен. Олія. (Див. статтю на першій сторінці обкладинки)

З уваги на те, що ми ще й досі не одержали з Чікаго матеріялів з архіву покійного поета Михайла Ситника, ми не можемо належно відзначити його пам'ять ще в цьому числі. Зробимо це в листопадовому числі.

Редакція

НОВИХ ПЕРЕДПЛАТНИКІВ ПРИЄДНАЛИ:

Коба Тимофій, Лондон, Онт., Канада 2
Говорун Петро, Торонто, Канада 2
Савченко Наталія, Стейт Айленд, Н.-Йорк, США 1
Бондаренко А., Лондон, Англія 1
Вишинський І., Форт Вілліям, Онт., Канада 1
Голинський Михайло, Торонто, Канада 1
Розгін Іван, Централія, Ілл., США 1

НА РОЗБУДОВУ ЖЕРТВУВАЛИ:

Іщенко М., Судбури, Онт., Канада 1.00
Завертайло Т., Чікаго, США 5.00
Ревенко Наталія, Чікаго, США 3.00
Вишинський І., Форт Вілліям, Онт. Канада 3.00
Михайлишин П., Форт Вілліям, Онт., Канада 5.00
Пуляк Семен, Форт Вілліям, Онт., Канада 1.50
Ричок Р., Неварк, Н.-Дж., США 1.00
Розгін Іван, Централія, Ілл., США 5.00
М. Г., Торонто, Канада 0.50

Сердечно дякуємо всім за підтримку!

Редакція

"НОВІ ДНІ"

Універсальний ілюстрований місячник.

Видає в-во "Нові Дні", редактор П. Волиняк.

Умови передплати:

Канада — річна: $ 3.50, піврічна $ 2.00
США — річна: $ 4.00, — піврічна: $ 2.50 амер.
Зміна адреси: 10 центів (можна канадійськими поштовими марками, чи амер. грішми).
Замовлення і гроші слати на адресу:
NOWI DNI, Box 452, Term. "A"
Toronto, Ontario, Canada.

НАШІ ЗАКОРДОННІ ПРЕДСТАВНИЦТВА:

В Англії:
A. Bondarenko, 78 Kensington Park Rd.
London, W. 11, England
Передплата: річна — 1 з половиною фунта.

В Австралії:
S. Krywolap, Box 1586 M, G. P. O. Adelaide, South Australia
Передплата: річна — 1 з половиною фунта.

В Аргентині:
"Peremoha", 25 de Mayo 479 (26),
Buenos Aires, Argentina
Передплата: річна 25 пезів, піврічна 15 пезів

Address:
"NOWI DNI", a Ukrainian Monthly.
Editor: Petro Wolyniak.
Nowi Dni, Box 452, Term. "A", Toronto, Ont., Canada

Приймається передплата на дитячий місячний журнал

СОНЯШНИК

Журнал має 20 сторінок друку, багато ілюстрацій, друкується на гарному папері, кольоровий друк.
Передплата на рік:
Канада — 3.00 дол., США — 3,50 дол.,
Австралія й Англія — 20 шіл.
Ціна окремого числа — 30 центів, в Англії й Австралії — 2 шіл.
Замовлення і все листування слати на адресу "Нових Днів".

МАЄМО ТАКІ ДИТЯЧІ ВИДАННЯ:

Тарас Шевченко — ВІРШІ, стор. 44, формат: 10 x 7, 42 ілюстрації і портрет Т. Шевченка роботи Слищенка. Кольоровий друк, обкладинка двокольорова, гарний папір. **Ціна — $0.90.**

РАЙДУГА — збірочка для дітей молодшого віку, стор. 16, формат 10 x 7 цалів, 26 ілюстрацій, гарний папір, кольоровий друк, обкладинка в 2-х кольорах. **Ціна — $0.35.**

М. Трублаїні — ПРО ДІВЧИНКУ НАТАЛОЧКУ І СРІБЛЯСТУ РИБКУ, стор. 16, формат 10 x 7 цалів, великі на всю сторінку ілюстрації, обкладинка в 2-ох кольорах. **Ціна — $0.40.**

"СОНЕЧКО Й ХМАРИНКА" — збірка для дітей молодшого віку, стор. 16, формат — 10 x 7 цалів, 33 ілюстрації, гарний папір, кольоровий друк, обкладинка в двох кольорах. **Ціна — $0.35.**

"РУКАВИЧКА", стор. 16, формат 10 x 7 цалів, великі й гарні ілюстрації, кольоровий друк. **Ціна — $0.40.**

Замовляти в "Нових Днях".

Хто дбає про своє здоров'я — той щоденно відживлюється в українському ресторані

VICTORIA GRILL

612 Queen St. W., — Toronto, Ontario
(біля Батурст)
Телефон: ЕМ 6-3380

П. В. НАУМЧУК — власник

Ціни — низькі.
На замовлення приготовляємо також прийняття на бенкети, весілля тощо.

Authorized as second class mail, Post Office Dept., Ottawa.
Printed by KIEV PRINTERS. 686 Richmond St. W., Toronto, Ont., Canada

Гліб Радченко. Провесна. Олія

МАЛЯР ГЛІБ РАДЧЕНКО

Нещодавня зустріч з групою колишніх зальцбурзьких ді-пі, що з нагоди вчительської конференції відбулася на Ніягарському водопаді, нагадала мені далекі дні у незабутньому місті Моцарта, мілководий Зальцах з перекинутими через нього арками мостів, чудесні закутки Гельбруну й Монхсберґу, білі стіни Марія Пляйн і багато-багато чого іншого, що відійшло, як синє марево, залишивши по собі тільки щем запізнілої туги, тільки марний натяк на щось яскраве й ілюзорне, що було і немов не було. Це були терпкі, але — як можна оцінити з перспективи — гарні дні, повні справжнього змісту, гіркі, але не зрушені в площинах определення вартостей — і тому легко розуміти рядки колишнього зальцбуржанина, а тепер арґентинця Хведосія Чички, що ніби жартами, а насправді серйозно, з притаєним смутком, оспівує це місто "Цвайга, Моцарта і Клена". І мені пригадались багато облич, багато більших і менших подій у цьому місті, багато зустрічей і розмов. А передовсім пригадалася кремезна постать Гліба Радченка, артиста-маляра, що з великою папкою, з мольбертом під рукою блукав по узгір'ях австрійських Альп, по берегах незабутнього Фушлю й Монзее, де блукав у ті "вітроногі дні" і я, і з цих мандрів він виносив картини, а я — вірші.

Десять років минуло з того часу, десять довгих, не надто щедрих ні на що років. Доля знову кинула нас в одну країну, хоч і в різні міста, і влаштувала наше життя зовсім відмінно від колишнього життя в Зальцбурзі. Вже немає малої, заставленої полотнами кімнати в крайньому від поля бараці Лексенфельду, немає багатьох атрибутів таборового життя, а є зручні, зі смаком обставлені кімнати в гомінкому канадському місті, де небо, можливо, не гірше від зальцбурзького, де кольори осени напевно ще яскравіші, але... картин у кімнаті Радченка менше, ніж було в Зальцбурзі. Це й зрозуміло: Тепер обоє ми в гарній, без жодних лапок вільній країні, дуже молодій, що розбудовується — і тому потребуючій передовсім робочих рук. Ми обоє працюємо на виробництві матеріяльних вартостей — і тому з картинами й з віршами в нас рідше. Можна жити надією, що колись дещо зміниться, що колись тут

(Далі на сторінці 25-ій).

Євгенія КРИЧЕВСЬКА

СОРОК РОКІВ ТОМУ

(Уривок спогадів)

З осени 1918 р. до літа 1919 р. мій чоловік, Василь Кричевський, був директором новоствореного Керамічного Інституту в Миргороді. Коли Полтавщину зайняли більшовики, Інститут перестав існувати. У кінці липня 1919 року ми всією родиною повернулись із Миргороду до Києва і стали жити у мого брата, Данила Щербаківського, в Історичному Музеї на Олександрівській вулиці.

Умови життя в Києві тоді були дуже тяжкі. Він був занятий більшовиками. У серпні із заходу почали натискати з'єднані українські частини, зі сходу, за Дніпром, підійшло й зупинилось військо денікінського ґенерала Бредова. Більшовики готувалися покинути місто.

26 серпня (нового стилю) мій брат пішов рано вранці, вкупі з музейними сторожами, до Державного Банку, звідки комуністи мали вивозити гроші й складені в сейфах приватні коштовні речі. Брат, як член державної Комісії по Охороні Пам'яток Старовини і як музейний діяч, мав спеціяльні папери від Наркомату Освіти, що дозволяли йому затримати й вилучити для музею вартісні історичні предмети, якби виявилися на схованці в банкових сейфах.

Більшовики, почавши відступ, лютують на прощання і в місті і в околицях. "Чрезвичайка" стала випускати газету "Красный Меч", де пишеться — навіть віршами! — про потребу "розправи з буржуями". Обшуки й арешти набули масового характеру й стали приводом для неприхованих грабунків.

Привозу харчів до міста нема; Київ голодує. За останні два тижні ціна на хліб підскочила з 50 карбованців за фунт до понад 100 карбованців та й то не завше знайдеш...

А тут моя півторарічна донечка Галя вже котрий тиждень лежить на дизентерію і лікар каже, що їй треба давати молока від однієї певної корови і варити міцний бульйон з курчатка — не з старої курки...

І, в додаток до всього, мій дванадцятирічний син Вадим тільки що потрапив до Олександрівської лікарні. Він, граючись із вибуховими речами, рясно розкиданими всюди в ці часи, колупнув якогось детонатора і той вибухнув, розірвавши йому руки й поранивши ноги, лице й очі...

Надвечір цього таки дня я знову пішла, через гору, де був аристократичний район Липки, до лікарні. Мене до сина не пустили, а медична сестра порадила мені прийти завтра рано й принести йому щонебудь їсти, бо в лікарні зараз нема чим годувати хворих окрім ріденької, "туманної" манної каші. Цілий цей день з боку Боярки чути було гарматну стрілянину. Від Хрещатика на Поділ, до пристанів на Дніпрі, все поспішали навантажені всяким добром вантажні машини. Евакуація!

Увечорі в залі купецького зібрання, недалеко від Музею, був якийсь грандіозний комуністичний мітинг. Розходячись, співали "Інтернаціонала" ще й на вулиці. Багато жіночих голосів вищало, проходячи повз Музей: "Ето єсть наш послєдній і рєшітєльний бой..."

Ми з чоловіком ніяк не могли заснути. На щастя, донька вже не марудила. Думки про покаліченого сина не кидали мене й на мить. Скільки ж то бідна дитина крови загубила! Що я знайду, щоб підтримати його сили, коли базари порожні? Чим мені підгодувати його в час цього голоду?! От, завтра доведеться, чим світ, вставати й бігти кудись на Житній базар на Подолі, чи аж на Володимирський базар коло товарової станції, щоб відшукати курчатко для Галі. А де ж тієї сили візьмеш?

На другий день я побачила сина в лікарні вже по операції. Він лежав забинтований, лише рот і ніс були відкриті. Я погодувала його сама, бо руки йому не служили. Вранці і ввечорі я приносила йому їжу й сама годувала. Так минуло два дні — 27 й 28 серпня.

Уночі на п'ятницю 29 серпня, ми з чоловіком, не сплячи від важких думок і стиха розмовляючи, звернули увагу, що весь час чути постріли зовсім недалеко від Музею, ніби з гори, з Липок, з-поза саду графині Браницької. Постріли чулися з одного напрямку і все з короткими перервами на три-чотири хвилини. Одночасно десь дирчала автомашина, немов би десь там таки ж усе заводять грузовика, а він не їде.

Щоб одірватись од тяжких думок, я стала рахувати постріли. Ось вже їх сорок... п'ятдесят... Я далі покинула рахувати.

Дивна стрілянина; якби це була перестрілка, то чути було б і з другого боку. А так все з одного місця...

Я знову стала рахувати постріли, та так і заснула.

Другого дня, коли я йшла до сина в лікарню через Липки, то звернула увагу, що в гарному окремо поставленому панському будиночку — "особняку" на Садовій вулиці, недалеко від Музею, чомусь повибивані вікна в склянім тамбурі парадних дверей і самі двері висять зірвані з верховного бігуна... А ще вчора під вечір тут усе було впорядку: біля розчинених дверей в тамбурі сидів і куняв червоноармієць, тримаючи обома руками рушницю. Рушниця його спиралась на підлогу, а в цівку затикана була квітка червоної жоржини. Це так і залишилося в пам'яті. А тепер — нікого нема. Але я не зупинялась і не роздумувала над цим — не мала часу і не до того було.

Надвечір того ж дня — п'ятниці — українські частини підступили вже під саме місто. Гармати чути було зовсім близько. Кілька набоїв розірвалися в районі Великої Васильківської і десь ще ближче до нас. Коли я збиралась у суботу 30 серпня йти до лікарні, чоловік хотів затримати мене, боявся, щоб мені чого не сталося по дорозі — щоб я не попала в бій на вулицях або що. Але я мусіла йти — годувати сина.

По дорозі через Липки -- на Садовій, на Лева-

шівській — біля палацу генерал-губернатора — всюди стояли й вештались, сиділи просто на землі червоноармійці. Їх було кілька тисяч. Ясно було, що вони вже виходять із Києва і тільки ждуть своєї черги, щоб спуститись до Дніпра, не притягаючи уваги російських білих частин, які тихо стояли за Дніпром.

Всі будинки, всі двері й фіртки були позамикані. Раз чи два я помітила, як крізь щілину у фіртці на мене дивились чиїсь цікаві очі. Було мені моторошно, коли я опинилася сама одна серед цих більшовицьких орд. Я швидко йшла, несучи свої судки із стравою, втягнувши голову і не підіймаючи очей. Ніхто не звернув на мене уваги — не до того було; лише раз до мене підійшов якийсь червоноармієць, пропонуючи купити паперового розмальованого абажура. Я тільки одмахнула головою, не припиняючи ходи.

Але назад із лікарні я повернулась вже окружним шляхом — через Хрещатик.

На другий день, у неділю вранці (31 серпня), коли чоловік із братом снідали, до них прийшли два молоді художники: Анатоль Петрицький і Гречаний. Я поралася в себе за перегородкою кімнати й не виходила до них, тим більше, що я з Гречаним не була тоді знайома.

Я чула, як вони щось півголоса розповідали, а потім Гречаний зайшовся істеричним плачем:

— Жах! жах! — викрикував він, ридаючи. — Вся душа перевертається! Можна з глузду зійти! Кати! Лиходії! Мучителі!..

Брат і чоловік мій довго вмовляли його заспокоїтись і потім повели до братової кімнати.

Я звикла не втручатися в чужі справи і не прислухалась до розмови гостей, але цей крик і чоловічі ридання справили на мене дуже тяжке враження. Тим часом я впоралась із обідом і, коли чоловік повернувся від брата, поспішила понести обід синові.

Проходячи по Садовій, я почула якийсь важкий трупний сморід. З воріт будинку ч. 5, — того самого, де вчора були зірвані парадні двері, вискочив і кинувся до мене якийсь молодий інтеліґентний чоловік.

— Ідіте! — закричав він мені. — Ідіте! Посмотрітє, что оні с людьмі дєлают! Посмотрітє самі! Чтоб ви потом нє плакалі, когда їх будут біть!

Я хотіла йти собі далі своєю дорогою, думаючи, що це якийсь ненормальний суб'єкт, од якого можна втекти, прискоривши ходу. Але він міцно вхопив мене за руку.

— Нєт, нєт! — Закричав він. — Надо, чтоб ви відєлі! Надо, чтоби всє, всє відєлі, что еті жідичекісти надєлалі!

Він вихопив у мене з рук судки, коли я сказала, що несу обід дитині в лікарню, і поставив їх на вікні, все не випускаючи моєї руки. Потім він повів мене швидким кроком у невеличкий двір, у настіж розчинену стайню чи гараж. Тут, в оцинкованому жолобі, була густо наляпана засохла вже кров. Навколо — і на стіні й на підлозі — була кров... Кров скрізь. Немов хтось із відра лляв її сюди.

Тут же лежав труп чоловіка з одбитою головою. Іменно, з одбитою, а не відтятою. Трохи далі, ближче до будинку, лежав труп молодої жінки.

— Вот тут, над етім жолобом, їх убівалі! Нєт! Нєт! Нє отворачівайтєсь! Смотрітє! Смотрітє! Чтоби ви нікогда нє забилі того, что сєйчас відітє! А етот нєщасний, — показав мій провідник на голого трупа без голови, — он, очевідно, нє давался, отбівался... Хотєл жіть... Так єму чєм то тупим голову отшіблі... Відітє — позвонкі торчат!

Ставало непереносно. Хотілося втекти. Але цей чоловік весь час тримав мене за руку вище ліктя і все говорив, говорив...

— Тут, говорят, работала такая чекістка Роза — жідовка, конєчно. Так она садістка била і с особим удовольствієм расстрєлівала мужчін...

До мене перестали доходити його слова. Жах, огида, страшний сморід... Здавалося, що мозок мій перестав мислити й сприймати все, що бачили очі. Я рвонулася до воріт, але мій істеричний провідник міцно тримав мене за руку і повів далі в садок за двором. Тут трави не було. Земля була стоптана й порита. Декілька чоловіків у військовій формі розкопували ями-могили, витягали звідти голі трупи й складали їх у ряд. При всій моїй міцності, я почула що більше не можу терпіти. Голова закрутилася. — Пустіть мене — я впасти можу... — прошепотіла я.

— Ну, відєлі?! Ви відєлі достаточно! Нє забудєтє нікогда! І когда іх будут біть, так чтоб ви нє жалєлі! — І він пустив мене.

Хитаючись, ледве держачись на ногах, я пішла до виходу, але мусіла зупинитись. У самих дверях двоє військових затримали якогось високого чоловіка в черкесці й запитали його документи. Комусь стало підозріло, що він довго мовчки никав по тому садку.

Я протиснулася повз них у двір. Труп молодої жінки хтось уже накрив простирадлом.

Я вийшла з двору, як у страшному тумані... Голова крутилася, думок не було, ноги йшли автоматично...

— Постойтє! Погодітє! Ви забилі ваші судкі! — догнав мене мій непрошений провідник і ткнув мені в руки посудини. Я машинально взяла їх і перша думка, яка прийшла мені в голову — це, що як добре, що вони стояли на вуличному вікні і що вони закриті були щільно.

І я йду далі, стиснувши зуби, намагаючись заціпити в собі страшну бурю прокльонів і протестів, які підіймаються з глибини душі, — намагаючись не заридати так, як ридав Гречаний.

Так от чого була істерика з молодим малярем: він бачив те саме, що довелося тільки що побачити й мені!

Млосно... Ноги тремтять... Я не витримую й сідаю десь на якомусь виступі огорожі й заплющую очі. Скільки сиджу — не знаю.

Потрохи думка прояснюється.

Так ось, звідки ми чули вночі такі часті постріли... З кожним пострілом одлітала чиясь душа! А дирчав грузовик, щоб заглушити страшні передсмертні крики, прокльони і стогін. Тепер мені ясно, чому вікна в тамбурі були вибиті й двері були зірвані й висіли косо. Цей панський "особнячок", у такому аристократичному районі, в оточенні зелених садків, і так близько до губернаторського палацу — це ж був один з осідків страшної Чека,

про яку ми багато чули, "Чрезвичайки"! Так ось як комуністи борються з буржуями й перевиховують інакодумних!

Я розплющила очі: — Чи не змінився світ? Ні! Сонце так лагідно проглядає крізь листя дерев у садку через дорогу; зелень така яскраво-зелена і голуби так повільно проходжуються по дахові й вуркочуть своє "абруку! абруку!" Невже це не сон а дійсність, все те, що я тільки що бачила? Страшна дійсність! Після цього не хочеться жити, не хочеться думати, не хочеться нічого робити. Вмерти хочеться.

— Ні! Мусиш устати і йти! Маєш свої обов'язки й мусиш їх виконувати. Бож колесо життя вертиться!

І я встаю і йду...

У лікарні мене ждав голодний син. Лице йому вже розбинтували, хоч воно все було запухле і вкрите виразками. Поруч нього лежав новий хворий — Січовий стрілець. Крім ран (це був хірургічний відділ лікарні), цей стрілець мав ще й висипний тиф. По другий бік лежав старий, поважний жид. Там далі, напроти синового ліжка, лежав хлопчик без обох ніг, що весело наспівував "Яблучко".

Тифозний стрілець весь горів і марив. Я хотіла спитати його, чого він хоче, але він тільки швидко шепотів: — "Ось вони... Ось вони... ось-ось!" Він при мені тільки раз підвівся і поглянув майже свідомим поглядом, коли безногий хлопчик заспівав:

"Я на бочці сижу, під бочкою слизько,
Утікайте, комуністи, бо Петлюра близько!"

Син сказав мені, що в іншій палаті є наш знайомий, чоловік артистки театру Садовського, Діброви, поранений у ногу на вулиці під час гарматного обстрілу. Ми пройшли на деякий час до нього. Коли ми повернулися назад, то тифозний стрілець уже спав. Наміряючись сісти на табуреті поміж його та синовим ліжком, я побачила, що на подушці стрільця повзають великі сірі воші.

Я кинулась до медичної сестри з проханням — перевести мого сина кудись в іншу палату, щоб він не заразився висипним тифом. Але та сказала мені, що є розпорядження білого (денікінського) командування, щоб усіх ранених з третього поверху лікарні (де ми були) перевести вниз: на горі над лікарнею, на Виноградній вулиці, встановлюють гармати і о першій годині дня почнеться бій. "Так що і вашого сина й інших ми зараз почнемо евакуювати".

Я попрощалася й пішла. Помандрувала через Хрещатик — поперше, щоб не бачити знову Садової вулиці, а подруге — щоб зайти до міської управи. Думка про те, що затівають білогвардійці, збентежила мене. Я чула вранці, як брат говорив, що зараз у Міській Думі розпоряджається колишній директор Українбанку, Максим Стратонович Сіницький.

Я була добре знайома з ним ще з тих часів, як він був співробітником Чикаленкової газети "Рада", і вирішила зайти до нього й розпитатись.

На Хрещатику було повно народу. Усі були радісні, всі поздоровляли один одного, навіть незнайомих людей, з приходом Петлюри. Усі обличчя були веселі, відверті. Ждали, що ось скоро почнеться урочистий вхід українців-переможців.

З балкону міської Думи звисало два прапори: український і трикольоровий російський: російська армія тоді була союзницею українців проти більшовиків.

Відшукала Сіницького. Він уважно вислухав моє оповідання.

— А от ми зараз розпитаємося, що це значить. Тут у нас є російський офіцер, присланий із штабу генерала Денікіна. Він повинен би про це знати.

На заклик Сіницького, з великої залі, що виходила вікнами на Хрещатик і на той балкон, де висіли прапори, вийшов до нас високий середніх літ офіцер. Поки Сіницький переказував йому принесену мною вістку, я дивилася на нього. Таке враження в мене було, немов би у цього офіцера на очах занавіска. Дивився він вище наших голів, очевидно, щоб не зустрітися з нашими очима й не дати прочитати в його очах приховані думки.

— Нет! Не может бить! — сказав він. — Я об етом нічево не знаю!

— Бачите! Це, очевидно, якесь непорозуміння! — сказав, повертаючись до мене Сіницький. Я побачила, що він і в думці собі не має, що цей солідний офіцер здатен на вульгарну, чи то пак на дипломатичну брехню. Мені було ясно, що наказ таки був, і що офіцер добре про це знає. Це московське "Знать не знаю, вєдать нє вєдаю" заздалегідь було приготоване на випадок, якби українці завчасно довідались про денікінські пляни. Але як я могла переконати Сіницького?

Я пішла, ще раз підкресливши Сіницькому, що про це мені казала особа офіційна, яка сама мала виконувати розпорядження російського штабу.

Через місяців три Сіницький заходив до нас. Він з сумом признався, що нераз потім жалкував, що не послав зараз же розвідку на підставі моєї заяви, бо "Може б воно справа тоді повернулась в інший бік. Але ми ще не знали тоді, що білі такі ж наші вороги, як і червоні..."

Вдома я розповіла братові про все це і про Садову вулицю. Брат помовчав, потім спитав:

— На коли той бій призначено?

— На годину дня.

— Ну, то вже зараз іде друга година... А тим часом все ще може бути. Петлюра призначив свій в'їзд зі штабом на першу годину, але ще не в'їхав у місто. А позицію москалі захопили дуже вигідну: Липки, Печерськ — це гора. З неї можна добре бити по центрові... Та й перехід через Дніпро — мости — в їхніх руках.

Чоловікові я про Садову не казала нічого. Досить з нього того, що вранці розповідав Гречаний.

Пройшла друга година дня, настала вже й третя. Все було в місті тихо й спокійно.

Моя маленька Галя почувала себе краще і я вирішила сьогодні вперше винести її на свіже повітря.

Радісний настрій на вулицях не минав. Як і до обіду, на вулицях було багато народу. Всі ходили веселі й чекали в'їзду Головного Отамана. На площі, перед входом до Купецького саду, спинилося кілька Січових стрільців з похідними кухнями. Коні стояли нерозпряжені, а вояки спочивали й курили.

З Хрещатика, від Міської Думи, чути було галас

великого натовпу й тисячоголосне "Ура!", "Слава!"

— Напевне це наших зустрічають, — сказав один із стрільців.

Я підійшла до нього і спиталася, звідки він родом.

— З-під Самбора!

Ми розговорились. Стрілець розповідав, як усі вони натомились і як він мріяв побувати в Києві. І ось, нарешті, мрія його здійснилася.

— Завтра ж піду до Святої Софії, або відпрошуся в Печери.

У цей час од Хрещатика в'їхало на площу три чи чотири тачанки з кулеметами, в супроводі взводу денікінців. Усі вони повільно сунули в бік підйому на Олександрівську вулицю. Стрільці враз заметушилися, схопили свої шапки, підняли їх вгору й стали махати ними. З жвавим виявом радости почали гукати:

— "Слава! Слава!"

Денікінці, з легкими посмішками, йшли, ніби не звертаючи ніякої уваги на Січових стрільців.

— Слухайте! — сказала я до стрільця. — Кого ви вітаєте?! Це ж наші вороги!

— Та ні! Та де! Білогвардійці — це ж приятелі наші! Союзники наші проти більшовиків! — і стрілець знову закричав "Слава!" і замахав шапкою вслід росіянам.

Я повернулася й пішла додому, до музею, повз який мали їхати Олександрівською вулицею денікінці. Може я справді маю хибну думку про них? Може вони, як союзники проти червоних, стали друзями нам?

У нас у помешканні нікого не було. Видно пішли зустрічати Головного Отамана. Вікна були, по літньому, відчинені й виходили на Олександрівську вулицю. Входячи в кімнату, я почула голоси на вулиці:

— Міхайлов? — Єсть! — Іванов? Єсть! — Кузнєцов? — Єсть! — Сідоров пєрвий? — Єсть! — Сідоров втарой? — Єсть!

Я виглянула у вікно і здивувалась: Упоперек вулиці, від огорожі музею і до Царського саду, лавою вишикувалися, лицем у бік площі внизу вулиці, всі ті денікінці з кулеметними тачанками, які щойно пройшли з Хрещатика.

— Нащо це? — подумала я, порядкуючи в хаті. — Кому це вони перегородили дорогу?

Але раптом я почула короткий наказ і всі кулемети на тачанках разом затріскотіли. Одночасно десь у далечині почулася гарматна стрілянина.

Я вхопила дитину й метнулася на коридор, де було більше захисту. Туди вже збігались і сторожі музею з дітьми і решта населення музею. Мій чоловік спустився разом з директором музею, Миколою Біляшівським, з етнографічного відділу.

— А де ж Данило Михайлович? — спитав хтось... Мого брата не було. Усі були перелякані, збліділі, один одного питав:

— Що це, хто з ким б'ється? Хто на кого стріляє? Більшовики ж утікли з міста...

Прибігли деякі сусіди й почали розповідати, що біля Думи на Хрещатику денікінці почали стріляти на українців, просто в натовп. Справа почалася, ніби, так, що якийсь вояк в українській формі, побачивши, що з балкону Думи звисає поруч з українським прапором російський, розлютувався, підскочив і здер російського прапора, а москалі тоді почали стріляти з гармат.

Біляшівський відвів мене з чоловіком набік і тихо сказав:

— Це — провокація! Обдумана й заздалегідь заплянована провокація. Як французи кажуть, добре підготований випадок!

Потроху гарматна стрілянина почала вщухати. Нарешті прийшов і мій брат з міста. Усі кинулися розпитувати його — що він бачив, що трапилось.

Оглянувши весь натовп у коридорі, — чи всі є тут, брат заспокоєно зідхнув.

— Трудно сказати щось певне. Одне добре, що Петлюра поїхав одразу не на Думську площу, де його чекали, а на Софіївську. Був перед Думою страшенний натовп і тиск. Я стояв оддалік, так що мало що бачив. Коли почалася стрілянина, зойки й вереск переляканої публіки, метушня прийняла такі катастрофічні форми, що годі було хоч щось розібрати. Почалася паніка, люди лавою посунули й почали панічно розбігатись; годі було щось зробити. Я ледве вибрався. А тут на Царській площі, коло нас, лежать убиті Січові стрільці й коні їхні...

Ми пішли до свого помешкання.

Увечері все місто було в московських руках і на вулицях уже продавалась свіжо-надрукована російська газета "Киевские Огни".

ВЕЛИКА МЕБЛЬОВА КРАМНИЦЯ БУРЛАКОВА

KELUINATOR

Великий вибір хатніх і конторських меблів.
Електричні прилади та інше.
Читачам "Нових Днів" — спеціяльна увага і знижка.
BURLACOFF'S FURNITURE
619 Queen St. W.
Toronto, Canada.
Tel. EM 8-6812

Вчасно відновіть передплату — нагадувати нема кому й нема коли.

Не дайте, врешті, журналу сусідові — хай передплатить сам.

Д-р Іван РОЗГІН

МИХАЙЛО ОЛЕКСІЄВИЧ ВЄТУХІВ

(Закінчення з попереднього числа).

З організацією Всеукраїнської Академії Сільськогосподарських наук, усі науково-дослідчі установи, в тому і Всеукраїнський інститут тваринництва і Всеукраїнський інститут наукової і практичної ветеринарії, були влиті в систему Академії як складові її частини. Для координації наукової праці — відбувалися спільні пленуми Академії і загальні з'їзди наукових і практичних робітників окремих ділянок народнього господарства. На таких пленумах, де завжди були присутні всі співробітники тваринницьких і птахівничих наукових і практичних установ та організацій, мені часто приходилося спостерігати Михайла Олексієвича.

Починалися дуже неспокійні часи для України і для нас, працівників української науки. Між Всеукраїнською і Всесоюзною академіями сільськогосподарських наук почалися суперництво і змагання — першої за право існування, а другої — за право панування або точніше за першість і домінування "всесоюзного" (фактично російського) центру над "провінційною", а юридично — "республіканською клітиною". Майже всі такі бої відбувалися у вищих партійних сферах і ми не були прямими учасниками їх, але в результаті, все відбивалося на нашому становищі. Наприклад, провід Всесоюзної академії вимагав контролі над науковою тематикою нашої Академії, для цього треба було подавати на затвердження пляни наукових праць і пов'язаного з ними бюджету. Скорочуючи якусь тематику, автоматично скорочувався бюджет, а це в свою чергу відбивалося на тому чи іншому науково-дослідному інституті, що забраковані Москвою теми мав виконувати. Багато клопотів завжди мав з цього приводу проф. Вєтухів. До цього спричинялася ще одна обставина. У Москві вже існував Всесоюзний інститут тваринництва, до складу його входили деякі науковці, що раніше працювали в Україні в галузі українського тваринництва, як, наприклад, проф. Е. Лискун, проф. М. Іванов та інші. Об'єктом їх дослідів були окремі українські породи тварин, і само собою зрозуміло, що вони намагалися мати українське тваринництво і надалі під своєю науковою контролею. Тому, при затвердженні тематики Всеукраїнського інституту тваринництва — вони всіляко перешкоджували провадженню тих чи інших дослідів, мотивуючи тим, що, мовляв, питання або уже раніше ними розв'язане, або розв'язується, або взагалі не є актуальне. У випадку скорочення тематики українські вчені-зоотехніки, в тому й Михайло Олексієвич, мусіли шукати інших шляхів і засобів для забезпечення виконання заплянованих тем наукових дослідів. Треба було тему (і співробітників-виконавців) перекидати до інших наукових установ або зональних зоотехнічних станцій. З того приводу завжди було багато турбот і лише тоді всі співробітники українських науково-дослідних установ відчували всю ваготу боротьби Москви з Україною. Так само Москва ви-

Сфіційно схвалений плян розташування порід великої рогатої худоби в Україні. У розробці цього пляну брав участь проф. М. Вєтухів.

магала, щоб деякі українські об'єкти були передані всесоюзним центрам, як, наприклад, Асканія Нова, як заповідник всесоюзного значення, найкращі окремі господарства і племінні розплідники високорасових тварин тощо. Михайло Олексієвич хоч багато мав клопотів у зв'язку з цією боротьбою, але завжди сприймав чергові "удари долі" спокійно, і, як звичайно, іронізував, повторюючи "Москва цікавиться не справою українського тваринництва, а субординацією, щоб, Боже борони, не зневажити честі свого мундира".

Такий стан не міг довго продовжуватися і незабаром з наказу Москви був ліквідований Всеукраїнський інститут тваринництва. Окремі відділи були або зовсім закриті, або передані у систему зональних зоотехнічних станцій. Відділ, яким керував проф. Вєтухів, був приєднаний до Всеукраїнського інституту наукової і практичної ветеринарії. У зв'язку з цим, інститут прийняв нову назву: Науково-дослідний інститут експериментальної ветеринарії і зоотехнії. Тому що відділ проф. Вєтухова мав багато спільного із відділом, яким керував я (експериментальної патології), то з тих і інших мотивів він був приєднаний до мого відділу на правах автономної одиниці. Склад співробітників його відділу був уже скорочений: два асистенти, два аспіранти і лаборантка-цитолог, вона ж і секретарка. Проф. Вєтухів крім загального керівництва працював над якимись проблемами формальної генетики (з дрозофілами), аспіранти та асистенти — над проблемами селекції сільсько-господарських тварин і перебували здебільшого в господарствах або сиділи за лічильними машинами і підраховували наслідки своїх промірів на тваринах.

Від того часу ми з Михайлом Олексієвичем почали працювати не тільки в одній установі, а навіть в одному відділі. За цей період я ще ближче з ним познайомився, зблизився, вивчив усі його позитивні й негативні прикмети, тому можу при цій нагоді поділитися своїми спогадами про нього як людину, як вченого.

Найперше треба ствердити, що проф. М. Вєтухів був тоді, і залишився назавжди дуже приємним співробітником. Завжди привітний, спокійний, чуткий, а головне діловий. Він любив говорити, але лише "у справах" або на важливі теми. Не було у нього безплідної балаканини. Якщо треба було із ввічливости з кимось "погуторити", то Михайло Олексієвич або зводив розмову на цікаву тему або одягав лабораторного плаща (халат) і брався за свою роботу, при цьому уже мало звертав увагу на присутніх. Ніколи він не мав звички висиджувати в інших (сусідніх) лабораторіях без всякої потреби. Здається, були в нашому інституті лабораторії, до яких він взагалі ніколи не заходив.

Зі мною Михайло Олексієвич інколи просиджував довгі години, обмірковуючи або загальноінститутські проблеми, або його чи мої наукові теми, а найчастіше говорили про спільну тематику, тобто, про спільну працю, про що скажу пізніше. Що торкається "політичних проблем", то вони також були порушувані у наших розмовах. Але тут треба дещо пояснити, бо тогочасна "політика" нас цікавила лише однобоко. Ми жили й діяли в українській державі, в українській установі, вживали української мови в розмові, листуванні, наукових звітах і для оформлення наукових праць. Усі фахові журнали тоді ще були українські, друкували все, що лише ми подавали до друку. Крім того, навіть вимагали від нас з обов'язку писати наукові, популярні і газетні статті. Мали можливість друкувати за кордоном, як також одержували основну фахову літературу із закордону. Отже, наша політика, чи розмови на політичні теми торкалися лише подій, які відбувалися десь поза нами, як процес СВУ, або ув'язнення когось із наших спільних знайомих, чи якісь чергові "реформи партії і уряду". Михайло Олексієвич завжди висловлювався обережно, хоч і негативно по відношенню до влади. Він часто повторював відомі афоризми, що мовляв "який народ, така й влада", або "чого хотіли, те й маємо", або "пан завжди дбає в першу чергу про себе, а уже пізніше про слугу". Одного лише разу, не пригадую при якій нагоді, зайшла розмова про визвольні змагання 1917 — 1920 років, на мої сентенції з того приводу він сказав: "Було колись, минулося, але ще вернеться".

Треба тут пригадати один дуже важливий факт. У ті, а особливо пізніші часи, всі українці, у яких "не все було в порядку з біографією", уникали розмов на політичні теми, а якщо навіть траплялося такі розмови вести, то прощаючись говорили приблизно так: "Отже, до побачення, ми з вами сьогодні говорили про погоду і про новий роман письменника Х", тобто, що у випадку ув'язнення когось із співрозмовців, то, якщо прийдеться, треба говорити, що, мовляв, при цій зустрічі була розмова про погоду і черговий роман, як літературну новинку. Михайло Олексієвич був обережніший, він просто уникав всяких розмов на такі теми, що можуть пізніше пошкодити співрозмовцям.

Треба згадати про дві події, що до певної міри освітлюють постать проф. Вєтухова як вченого і громадського діяча.

У ті часи діяв у Харкові спеціяльний інститут підготовки спеціялістів сільського господарства. У підзаголовку назви ще стояло слово "перепідготовки", тобто, що той інститут мав завдання і готувати і перекваліфіковувати фахівців сільського господарства найрізноманітніших галузей, у тому і працівників тваринництва. З обов'язку і проф. Вєтухів, від інституту тваринництва, і я, від інституту наукової і практичної ветеринарії, входили до ширшої ради цього інституту, що очолював його в той час назвичайно здібний організатор — агроном Петришин. Михайло Олексієвич і я мали відношення до перекваліфікації працівників тваринництва, починаючи від пастухів і кінчаючи ветлікарями і зоотехніками вищої кваліфікації. Численні курси організував Петришин через свій адміністративний апарат, ми ж мусіли дбати про складання програм, виготовлення підручників, підшукання лекторів та інструкторів. Найтрудніша справа виявилася з підручниками, треба було їх дуже швидко виготовити і видрукувати, а тому, що справа була спільна, то ми удвох (запросивши ще кількох своїх співробітників) розпочали працю над здійсненням такого складного завдання. Швидко склали ми список потрібних підручників, їх приблизний розмір і зміст, а коли прийшло до підшукання авторів, то виявив-

лося що одні автори не хочуть писати взагалі, бо вважають таку працю нижче свого стану, а інші можуть писати лише для вищих шкіл, і ще може для середніх, але не для короткотермінових курсів та ще й пастухів. Справа майже здавалася безнадійною, але Михайло Олексієвич придумав вихід з становища. Він запропонував запрягти до цієї роботи молодь, аспірантів, асистентів, навіть ляборантів. Завдяки такому заходові наш плян вдався на всі сто відсотків. Не пригадую, що саме написав Михайло Олексієвич із своїми ближчими співробітниками, але я свою програму виконав цілком. За короткий період ми здали до друку сільсько-господарському видавництву України такі підручники:

1. Підручник-довідник для фахівців догляду тварин улітку. Тобто, підручник для пастухів, але це слово в назві було пропущено, і замінено на "фахівців догляду тварин улітку".

2. Підручник з основ скотарства для короткотермінових курсів.

3. Основи скотарства — підручник для середніх шкіл.

4. Підручник-довідник з ветеринарії для колгоспників.

Крім того, окремі автори, в тому і мої асистенти, написали кілька спеціяльних підручників, як, наприклад, д-р Б. Левадний — "Довідник доярці", д-р М. Середа — "Випасання тварин", д-р Б. Левадний і д-р Д. Кудлай — "Ветеринарна епізоотологія", д-р К. Мартін "Інфекційні хвороби тварин" тощо. При цій нагоді я стверджую, що якби не ініціятива проф. Вєтухова, то ці видання ніколи не побачили б світу. Пізніш не тільки не можна було щось подібне писати і друкувати, але дехто з нас навіть за ці, уже видані, мало не наклав головою. Та це вже інша тема, що сюди зовсім не стосується.

Цей факт свідчить, що Михайло Олексієвич умів і сам працювати і інших, якщо не примушувати, то заохочувати. У даному випадку добра ініціятива у відповідний період висунута, була підхоплена іншими уже не його людьми і здійснена для спільного добра. Підручники написані співробітниками Михайла Олексієвича і моїми — складали спеціяльну бібліотеку, яка довгі роки служила для різного роду курсів і шкіл, навіть після ліквідації Інституту підготовки фахівців сільського господарства України.

Другий випадок стосується уже до іншої проблеми — поліпшення корисних якостей степової червоної української породи великої рогатої худоби. Якось розмовляючи на цю тему, а це була улюблена тема проф. М. Вєтухова, він згадав про різні спадкові вади цієї породи, в тому й високу диспозицію до захворювання на туберкульозу. Тоді (й тепер) існував один спосіб боротьби з цією вадою — усіх хворих тварин винищувати до ноги, а залишати лише здорових. Тому, що тоді був такий стан, що більше 50% тварин реагувало на туберкулін, тобто були хворі або підозрілі на туберкульозу і підлягали винищенню, то само собою зрозуміло, виникала потреба шукати інших шляхів, бо не можна ж винищувати половину поголів'я і при тому дуже високоякісних примірників, відомих своїм генетичним минулим. Як паліятив, був запропонований метод ізоляції таких тварин і виховування здорового молодняка від них. Для цього всі тварини хворі чи підозрілі на туберкульозу зводили у спеціяльні гурти чи господарства, де утримували їх як звичайних тварин, лише що молодняк від таких корів вигодовували молоком здорових, а все молоко пастеризували. Такі тварини вимагали дуже дбайливого догляду, а до того вони були небезпечні для здоров'я людей, що коло них ходили.

У Михайла Олексієвича виникла ідея розпочати селекцію серед степової червоної української породи на резистентність до туберкульози. Він поділився цією думкою зі мною, після того обговорили у ширшому колі фахівців. Усі дуже прихильно поставилися до ідеї і всіляко підбадьорювали проф. М. Вєтухова як ініціятора її.

Суть ідеї була в тому, що треба спочатку вивчити обмін кальцію у різних представників окремих ліній цієї породи, і вибравши найвідповідніших, тобто з високими показниками кальцієвого балансу в крові, серед них вести селекцію і відбір на цю якість. Так виплекати тварин якщо не цілком невразливих на туберкульозу, то хочби резистентніших, ніж теперішні тварини. Розробив він докладні пляни праці, вибрав окремі господарства, у яких були найкращі групи таких тварин, і здавалося, що незабаром розпочне він із своїми асистентами таку цікаву і важливу працю. Але насувався 1933 рік. Під ударами червоного окупантського терору в Україні почали падати кращі представники нашої інтелігенції. Дійшла черга і до нашого інституту. Відчувши своєчасно загрозу, перший вибрався до Москви наш директор д-р К. Мартін, за ним виїхав проф. М. Вєтухів, а після них і я. Мені доля судила опинитися в Дніпропетровському, перед тим побувавши в Херсоні і Білій Церкві. Від того періоду датується новий етап у нашій співпраці з проф. М. Вєтуховим.

Проф. М. Вєтухів, починаючи від 1933 року, почав працювати у Всесоюзному інституті експериментальної ветеринарії в Москві, фактично під Москвою, в Кузьминках. Потрапив він туди завдяки випадковим обставинам. В той час директором цього інституту став д-р К. Мартін, колишній директор Всеукраїнського інституту експериментальної ветеринарії і зоотехнії в Харкові, а ще перед тим, від самого початку окупації України, начальник Головного ветеринарного управління України. Він добре знав Михайла Олексієвича і радо прийняв його до складу свого інституту. Виникло питання, де "притулити" проф. Вєтухова, бо він не був ветеринарним лікарем, лише професором вищої ветеринарної школи. Питання розв'язалося дуже добре, бо треба було влаштувати, використати на праці, визначного вченого, професора Київського ветеринарного інституту Антона Скороходька, що був засуджений у справі СВУ на заслання до Архангельська. У 1933 році проф. Скороходькові дозволили працювати і відбувати заслання у Вологді, і він міг уже вільно доїжджати до Москви, лише не мав права займати офіційно посади в столиці. Тоді, придумали такий вихід із становища: створили Відділ гігієни сільсько-господарських тварин. Керівником його став проф. Вєтухів, з тим, що почне свою працю з селекцією стійких до туберкульози тварин, а проф. Скороходько буде юридично у нього ніби

помічником, а фактично також самостійним вченим і працюватиме над проблемами використання морських водоростей для годівлі тварин.

Приїжджаючи до Москви у різних справах, я кожного разу відвідував обох милих мені осіб: і Антона Калинковича Скороходька, свого колишнього учителя і ректора, і Михайла Олексієвича Вєтухова, з яким нас в'язала минула співпраця в Харкові і, само собою зрозуміло, директора К. Мартіна, колишнього свого начальника в Харкові. Завжди мій приїзд перетворювався у своєрідні наради, я інформував про події в Україні, а вони про новини в Москві, найчастіше, хто тепер "прибув" сюди, бо в ті часи багато українців ховалися в Москві від переслідування. Сільсько-господарський інститут у Дніпропетровському належав Наркомземові СРСР, а не України, мені приходилося бувати в Москві у різних наукових справах, тому досить часто бував і в Кузьминках; був в курсі справи підготовчих робіт з науковою працею проф. Вєтухова, тим більше, що він мав переводити свою працю в господарствах Дніпропетровщини.

Проф. М. Вєтухів спостерігає об'єкт своєї праці, молодих телят, на фармі біля Нью-Йорку, червень 1957 р.

Одного разу, в 1935 році, дістав я розпорядження з Москви, через дирекцію нашого інституту, щоб виїхати до племінних господарств Аккерман, ім. Кірова та ім. Лібкнехта, що були розташовані в Дніпропетровській та Запорізькій областях, щоб спеціяльно, за певною схемою дослідити всіх тварин на туберкульозу, та зібрати зразки крови від кожної тварини і літаком відправити до Москви. Пізніше виявилося, що це була підготовка матеріялу для майбутньої праці проф. Вєтухова. Згодом він, уперше, а після того ще кілька разів, приїхав сам і від того часу почалася наша співпраця у новій ділянці, але на стару тему. Так продовжувалося аж до самого початку другої світової війни. Здавалося, що воєнна завірюха нас навіки роз'єднає, але вийшло навпаки. Під час початкової стадії німецької окупації я перебував в Дніпропетровському, а проф. Вєтухів у Харкові. Я став ректором університету у Дніпропетровському, а він — в Харкові. Довідавшись, що ми урухомили університет, проф. М. Вєтухів спеціяльно приїхав до нас у 1942 році для "вивчення досвіду", але як виявилося, що нашого досвіду не можна було вже перенести до Харкова, бо ми скористалися із зручного моменту доброго ставлення до нас військової влади, відновили університет самочинно, не чекаючи на "благословення з Берліну", а вони, у Харкові, такий зручний момент уже пропустили, і, послухавши поради військової влади, почали чекати на офіційний дозвіл з міністерства освіти чи пропаганди, і, звичайно, з того нічого не вийшло. Якраз ми тоді обмірковували той стан, у якому опинилися харківчани.

Згодом почалася еміґрація. Мій шлях лежав з Києва через Кенінгзберґ до Мюнхену, а його — через Львів, Відень до різних місцевостей і аж після того до Франкфурту. Тут, у Німеччині, ми знову зустрілися як члени різних українських організацій, у тому і члени професорської колеґії УТГІ, УВУ, дійсні члени НТШ і УВАН, члени ЦПУЕН тощо. На терені УВАН ми спільно працювали в Біологічній секції, він спочатку як голова, а я — секретарем. Пізніше, переїхавши до Америки, він очолив УВАН, а я Біологічну секцію, а пізніше групу УВАН у Детройті. Як і колись у Німеччині, так і пізніше в Америці, завжди проф. М. Вєтухів, приїжджаючи до міста, де я жив, зупинявся в моїй хаті. Користаючись з такої нагоди, ми, крім офіційних розмов, цілі ночі переводили в розмовах на різні наукові і громадські теми, тому на підставі всього тут сказаного, а ще більше такого, що не можна висловити ніякими словами, можу твердити, що висловлені думки в некрологах з приводу передчасної смерти, не охоплюють усіх якостей цієї справді великої постаті.

Проф. М. Вєтухів любив правду, ніколи не кривив душею. Він не завжди "різав правду у вічі", тобто, не завжди переконував інших, що тільки він має рацію, що тільки його треба слухати, але ніколи у нього слово не розходилося з ділом. Інколи не говорив голосно про правду, але діяв правдиво.

Завжди був глибокорелігійною людиною. Регулярно відвідував храм Божий і всім єством відчував і дотримувався обрядовости Української Православної Церкви. Разом з тим, глибоко шанував усі інші віровизнання, в тому і український протестантизм. При відвідуванні інших місцевостей, у службових справах, як правило, в першу чергу відвідував Богослужби, і місцевих представників українських церков.

Намагався робити тільки добро для всіх, хто його оточував. чи до нього спеціяльно звертався. Мені здається, що у його житті не було ні одного вчинку, що обтяжував би його як неетичний. Він був втіленням добра, діючий християнин. Разом з тим, він шанував себе, особливо дбав про пошанування свого становища, тобто, установи, що її очолював чи репрезентував.

У науково-світоглядовій ділянці проф. Вєтухів був дарвініст, або точніше "неодарвініст". Вчення Дарвіна він розумів так: "З первинних простих форм шляхом селекції безмежної кількости найрізноманітніших варіянтів, розвинулися найдосконаліші і найчудовіші форми... Існування таких законів (за

якими йшов розвиток) повинні екзальтувати нашу увагу про силу Всемогутнього Творця". Таку цитату з Дарвіна він подав в одній із своїх доповідей.

Проф. М. Вєтухів був надзвичайно працьовитий, організований і пунктуальний. У багатьох складалося враження, що він не дуже точно дотримував свого слова, особливо, у випадках його спізнень на численні засідання. Таке враження неправильне. Михайло Олексієвич був надзвичайно організований, діловий і пунктуальний. Він скрізь, і завжди надзвичайно повно і успішно використовував свій час. Завжди мав заздалегідь складений плян праці на день, тиждень і навіть більший період. Але разом з тим, він використовував усяку нагоду для ділових розмов чи іншої праці при зустрічах на всі сто відсотків, використовуючи всі хвилини. За таких обставин, перебуваючи в одному місці до останньої хвилини, він часто спізнявся на потяг чи автобус, а це тягнуло за собою спізнення до іншого місця.

Особливо проф. М. Вєтухів умів плянувати й використовувати свій час у місцях тимчасового перебування: чи то в Америці, чи Європі. Він за порівняно короткий період виконував величезну роботу, політичну, громадську, наукову.

Проф. М. Вєтухів славився тим, що умів поводитися у всякому суспільному оточенні. Скрізь він приносив із собою добрий настрій, умів розмовляти на всякі теми із різними людьми. Його всі вважали "милим співрозмовцем". Треба підкреслити його уміння зарадити при всяких випадках. Д-р С. Витвицький у прощальній промові відмітив дуже вдало цю рису Михайла Олексієвича, він дослівно сказав: "Його політичний розум, винятковий такт, високо оцінювались у теперішніх міродайних політичних колах, що не раз запитували його ради. Коли я просив його поради у громадських справах, то це була рада, яку слід було б записати в книгу мудрости, бо охоплювала не тільки нині і завтра, але й далеке майбутнє".

Проф. М. Вєтухів завжди і охоче радив усім, при цьому його поради були дуже вдалі і можна сказати "щасливі", він справді радив, як стародавній мудрець. Вимагав здійснення своїх порад, якщо вони стосувалися його підлеглих чи колег. Ніколи не сварив, чи "гримав", а лагідно докоряв, якщо треба було. Його лагідні зауваження діяли більше як страшні докори у інших.

Він був справжнім соборником, здійснював соборність практично, починаючи від приятелювання із представниками і діячами різних українських земель, кінчаючи систематичними статтями у "Свободі" напередодні святкувань 22 січня. Такий був проф. Михайло Олексієвич Вєтухів на протязі всього періоду нашого знайомства і співпраці, таким він залишиться в пам'яті усіх, хто хоч один раз з ним зустрівся.

***

На закінчення нашого нарису-спогадів, подаю кілька дуже вдалих висловів, які найближчі його друзі і співробітники оприлюднили у пресі з нагоди передчасної смерти. Д-р Ст. Витвицький у статті "Лицар чести, правди і віри" — сказав: "Своїм знанням хотів у першу чергу послужити українській науці. За свої змагання до об'єднання української наукової праці був переслідуваний. Знав добре вагу духових надбань для життя народу, разом з тим розумів смертельну небезпеку для України від більшовизму. Своєю винятковою інтелігентністю умів переконати кого треба про необхідність заснування УВАН".

Д-р К. Паньківський у своїй статті, присвяченій пам'яті проф. Вєтухова, сказав дослівно: "Велика індивідуальність, науковець непересічного формату. Людина політично вироблена, що думала державними категоріями. Таких людей у нас дуже мало. Колись Михайло Олексієвич сказав, — переказує д-р К. Паньківський, — "Кожна повноцінна нація насамперед уміє шанувати вільність, розуміючи, що життя одного покоління є лише епізодом у довговічному житті нації. Але певні події і певні люди мають свій вплив в історії нації... Своїми знаннями, своєю наполегливістю, здобув собі ім'я і пошану та розуміння для справи, що стала змістом його життя".

Проф. Дам'ян Горняткевич висловився найкраще. Він ствердив, що: "Це була людина синтези й надзвичайно широких горизонтів. Один з найвидатніших українських вчених нашої доби, зразковий організатор наукових акцій, передовий політичний і громадський діяч та великий християнин — наскрізь рідка поява у нас. Не був кабінетним вченим, що заглиблюється тільки при мікроскопі над анатомічними препаратами, він досліджував життя у всіх його проявах, найдосконаліших явищах, широко відкритими очима дивився на людину як на досконалий Божий твір, у злуці з цілою природою, та на духові цінності одиниці і всього загалу".

Цими хорошими словами сучасників я закінчую свій нарис-спогад про людину, що вічно спішила і жити і працювати. Він усе робив поспішно, і скрізь, де він появився, все оживляв, підбадьорював, радив або сам допомагав. Одне закінчував, інше ініціював, і так рік від року, на протязі всього свого життя.

Ми певні, що прийде незабаром той час, коли в Україні іменем Михайла Олексієвича назвемо одну з найважливіших зоотехнічних інституцій у системі Всеукраїнської Академії Наук в Києві, а покищо нехай цих моїх кілька скромних рядків свідчать українському загалові про життя і славні діла проф. М. Вєтухова — першого Президента Української Вільної Академії Наук в Америці.

UNIVERSAL HEATING

ТОРОНТО

УСІ ВИДИ ОПАЛЕННЯ:

Повітряне,

Водяне,

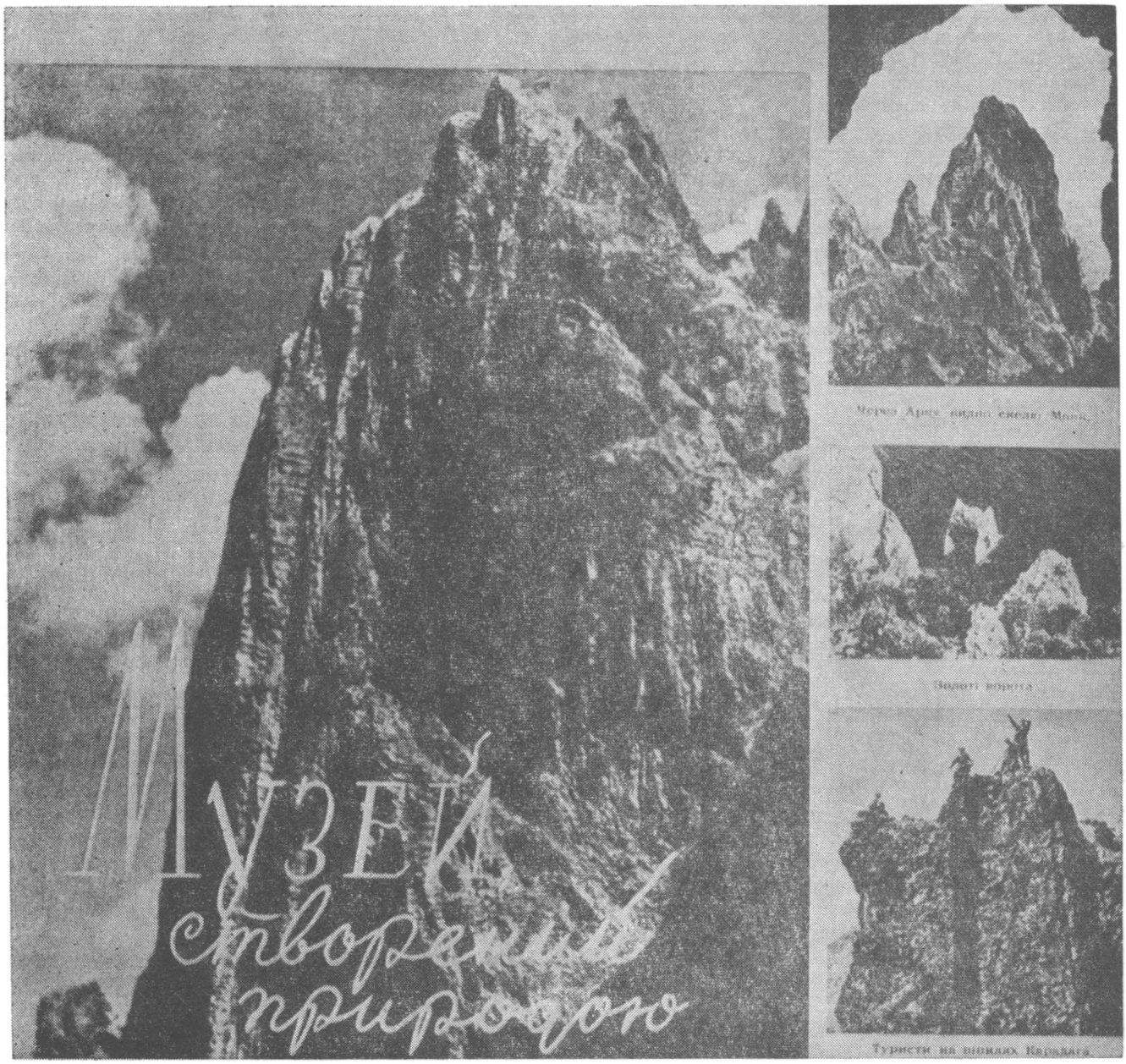
Парове.

Помпи та ойл борнери

Ремонт різноманітних огрівальних апаратів.

У разі потреби телефонуйте на телефони:

LE 4-8041 або EM 6-4863

Багато чудесних творінь природи побачить допитливий мандрівник у Криму. Але одне з них особливо цікаве. Це Карадаг, єдиний в усій європейській частині СРСР древній вулкан, що зберіг сліди свого походження.

Карадаг — справжній музей, створений самою природою. Тут можна в натурі простежити літопис Землі, починаючи з юрського періоду, коли Карадаг дихав вогнем і лавою, знайти різні самоцвіти — сердолік, опал, геліотроп, агат, гірський кришталь, аметист... Природознавець і натураліст побачить тут лавові потоки, туфи і навіть канал, що виводив лаву назовні. Тепер Карадаг спить — вгамувалися сковані в надрах сили і ми можемо спокійно ходити по гірському масиву.

Зійшовши на Карадаг із заходу, ми потрапляємо в царство хаотично нагромаджених кам'яних башт, стовпів, брил. Ось масивний "Трон", перед ним закам'янілі "Королі" із своїм "Почтом". Ідучи до Коктебельської бухти, праворуч лишаємо Святу гору. В її надрах — значні запаси голубуватого ущільненого вулканічного попелу — трасу. Карадагський трас — дуже цінна сировина для виготовлення найстійкіших сортів цементу, яким не шкодить морська вода. Вже здалеку видно кам'яний обеліск "Сфінкс" — він, наче вартовий охороняє вхід у найдивовижнішу ущелину Карадагу — Гяурбах. Пройти нею може лише вправний турист: спуск завалений величезними уламками вулканічних порід.

Обабіч нашого шляху — низькорослі дубки, кізил, де-не-де росте терпентинне дерево, яловець. Карадаг — останній острівець середземноморської флори на сході Криму.

Потрапляємо в Коктебельську бухту з її знаменитою рінню — продуктом руйнування лав Карадагу. Після штормів тут можна знайти рожевий агат і зелену яшму, м'який цеоліт та сургучний сердолік. Так і хочеться визбирати ці різнокольорові скарби.

Але у вас не буде повного уявлення про Карадаг, якщо ви не огля-

нете його з боку моря, де він наче розкриває свої внутрішні апартаменти. Та пройти берегом біля підніжжя Карадагу неможливо: скелясті схили вулкану прямовисно спадають у море. Єдиний шлях — водою, на човні. Дикі стіни масиву то трохи розступаються, утворюючи крихітні бухточки, то грізними піками, баштами-бастіонами здіймаються вгору на тристаметрову височину. Тут переважає сіро-зелена вулканічна порода. А от за 100 метрів від берега просто з морських глибин здіймається базальтова арка, увінчана шпилем: це знамениті Золоті Ворота Карадагу, споруджені природою. Під аркою може вільно пройти човен з розгорнутим парусом. Недалеко від воріт — Левова бухта, яку прикрашають рожевуваті скелі. З них привертають увагу дві, що наче стережуть вхід до бухти: закам'яніле чудисько "Лев" і стрімкий пік "Маяк".

Шість-сім кілометрів морем уздовж стін Карадагу — і на кожному кроці вас вражає неповторна сувора краса вулканічного ляндшафту.

Письменник С Єлпатьєвський, який ще до революції побував на Карадагу, мріяв, що свого часу тут буде царство науки. Його мрія в наші дні стала реальністю. Біля підніжжя древнього масиву в гарному двоповерховому будинку розташувалась Карадагська біологічна станція Академії наук УРСР. Вчені досліджують рослинний і тваринний світ Чорного моря. В музеї, який існує при станції, зібрано зразки місцевих мінералів. Сюди з'їжджаються туристи і студенти, вчені і відпочиваючі з усіх куточків нашої країни. Рідкісними кримськими мінералами поповнюються колекції музеїв не лише Радянського Союзу, а й інших країн.

Ще в 1947 році рішенням Кримського облвиконкому геологічне відслонення та ділянка лісу на горі Карадаг були оголошені заповідними. На жаль, цю постанову забуто, і ніяких практичних заходів до охорони природи Карадагу не вживається. Доцільно було б оголосити заповідником всю територію Карадагської групи гір, дозволивши відвідувати її лише організованим групам туристів.

Слід було б також реорганізувати Карадагську біологічну станцію. Тепер вона проводить виключно морські дослідження і, таким чином, дещо дублює Севастопольську морську біостанцію та Керченський інститут океанографії і рибного господарства. А якщо перетворити її в комплексну географічну наукову базу, об'єктом досліджень станції буде природа самого Карадагу й Кримського півострова в цілому. Тут могли б вивчатись питання найефективнішого і швидкого перетворення Кримського півострова на край суцільних садів, виноградників і парків.

Схили древнього вулкану мають стати не лише музеєм природи і місцем захоплюючих екскурсій, а й дослідно-показовим науковим центром Криму.

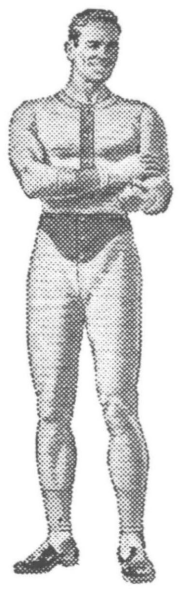
В. ЄНА
дійсний член Географічного товариства УРСР

("Україна", ч. 10, 1959, Київ)

Фота В. Нікольського і автора

Penmans

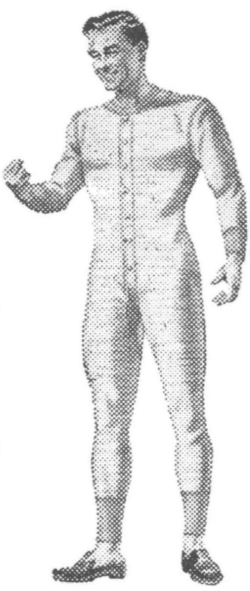
WARRANTED HIGH GRADE PENMANS KNIT-GOODS

БІЛИЗНА „71"

ФІРМИ ПЕНМАН

Це зимня білизна, дуже витривала й легка до прання, зроблена з тканини "меріно". Поміркована ціна, повне вдоволення і виняткова якість. В продажу: сорочки, підштаники та комбінація обох — для чоловіків та хлопців.

СЛАВНА
від 1868 року.
71-FO-7

ВИПРАВЛЕННЯ ПОМИЛКИ

Деякі читачі запитують, де ділося ч. 115 "Нових Днів", бо на числі за липень—серпень цього року стояло ч. 114, а за вересень — ч. 116.

Через недогляд на числі за липень—серпень поставлено ч. 114, а мало бути ч. 114/115.

Просимо вибачити за недогляд.

Редакція.

ПЕРША ВЧИТЕЛЬСЬКА КОНФЕРЕНЦІЯ ПРАВОСЛАВНИХ ШКІЛ У СХІДНІЙ КАНАДІ

Українські школи в Канаді здебільшого існують при церквах (православних, католицьких тощо), хоч частину наших шкіл утримують різні громадсько-політичні організації. Опіку над католицькими школами, де б вони не існували, здійснює Об'єднання українських педагогів Канади.

Українські школи при православних парафіях мають свою централю при консисторії УГПЦ, у Вінніпезі. Зветься вона Рада Української школи в Канаді.

У березні ц. р. ця Рада організувала з'їзд учителів Східньої єпархії УГПЦ. На з'їзді обрано Раду української школи для Сходу Канади, а також створено Товариство українських педагогів Канади.

Новостворена рада для Сходу Канади за півріччя своєї праці проробила величезну роботу: вона нав'язала живий контакт із школами та вчителями, зібрала великий фактичний матеріял про стан шкіл, поробила перші кроки по унормуванню справи шкільних програм, підручників, опрацювала зразки шкільної документації, опрацювала положення про шкільні комітети і, врешті, підготувала і скликала вчительську конференцію, яка з повним успіхом відбулася 4—5 вересня ц. р. в Торонті.

У праці конференції взяли участь 88 осіб, серед них архиєпископ Михаїл, голова консисторії о. д-р С. Савчук, проф. Власовський та інші.

На конференції заслухано дві доповіді референта шкільних справ при Українській православній церкві у США проф. І. Гончаренка: "Родина й школа, як чинники національного виховання дітей" та "Засади навчально-виховної системи в школах православних парафій у США".

Голова Ради української школи для Сходу Канади, М. О. Муха зробив звітну доповідь про стан українських шкіл та їх завдання на наступний навчальний рік. Доповідь була побудована на фактичному матеріялі, насичена числовими даними та ілюстрована чималою кількістю таблиць і діяграм.

Секретар Ради, о. прот. Д. Фотій, склав звіт про працю Ради за півріччя.

Конференція також заслухала доповідь голови підручникової комісії проф. Д. Кислиці, яку ми друкуємо нижче, вважаючи, що вона буде цікавою для всіх наших читачів.

Голова Ради української школи на Сході Канади М. О. Муха подав ряд інформацій:

1. Про уніфікацію програм у наших школах,
2. Продемонстрував зразки шкільної документації, що їх опрацювала Рада,
3. Зачитав текст правильника про шкільні комітети,
4. Зупинився коротко на шкільній виставці, що її підготовили до конференції українські школи при церкві св. Покрови в Монтреалі та при катедрі св. Володимира в Торонті,
5. Поставив на обговорення конференції пропозицію про створення при Раді методичного кабінету, що його завданням було б збирати кращий досвід праці вчителів, розробляти програми навчання, норми оцінок, видавати підручники, апробувати існуючі підручники і взагалі керувати всією методичною роботою наших шкіл.

Конференція дообрала до Ради Української Школи на Сході Канади трьох досвідчених педагогів: А. Ліщину, К. Сакалюк та Т. Хохітву.

Конференція прийняла резолюції, які друкуємо нижче.

Конференція відбулась дуже успішно: жодного примітивізму чи порожньої демагогії не було — відчувалося, що справа наших шкіл є в руках справжніх фахівців, які знають, що і як треба робити. Можна з певністю сказати, що українські школи при православних парафіях тепер розпочнуть нову добу в своєму розвиткові.

Д. КИСЛИЦЯ

СПРАВА ПІДРУЧНИКІВ ДЛЯ НАШИХ ШКІЛ

(Доповідь голови підручникової комісії на першій учительській конференції східньо-канадської єпархії УГПЦ).

Маючи загальне керівництво українським навчанням (Рада української школи) і при наявності такої широкої мережі українських шкіл при наших церквах і народніх домах, можна ставити питання і про дальше унормування цієї системи навчання: мати єдині програми, навчальні плянн, сітку годин і підручники та методичні вказівки до них (підручників).

Такою ж мірою назріла і справа забезпечення шкіл кваліфікованими вчителями. Без кваліфікованих учителів — найкращі програми і підручники не дадуть бажаного ефекту. Можна, не ризикуючи дуже, розраховувати на добрий успіх у навчанні без добрих підручників, якщо мати справді кваліфікованих учителів, але вірити в успіх без кваліфікованих учителів, хоч і при наявності ідеальних підручників, — це утопія.

Назріла, кажемо, справа добору відповідних учителів насамперед тому, що їх є з кого вибирати і з ким підготувати — навчити: в університетах, порядком організування спеціяльних курсів, наприклад, у Торонто, при Колегії св. Андрія у Вінніпегу.

Коли ж говорити про наявні — видані чи ще тільки написані — підручники для наших шкіл, то доводиться констатувати, що далі більш чи менш удалих початків справа досі ще не посунулась. З наявної кількости підручників ще не можна зробити повного і задовільного добору для наших шкіл — для шкіл, що діють при УГПЦ. Це стосується всіх без винятку дисциплін, що викладаються в цих школах: української мови (читанки, граматики), літератури, історії, географії, музичного

вихования і так само внхования релігійного. Річ не тільки в тім, що не всі підручники є вже в природі, а і в тім, що далеко не всі наявні підручники достосовані до тутешньої специфіки навчання чи взагалі відповідають віковим особливостям учнів (а подекуди і рівневі учителів), не всі підручники (наявні) стоять на рівні завдань — і то не лише з погляду педагогічно-методичного, а й суто фактичного (хибні твердження, не за призначенням ужиті слова, перекручені факти, застарілі поняття і розходження з сучасним станом речей тощо). До цього слід додати, що значна частина підручників — це низькопробна пропаганда партійних, примітивних поглядів і тенденцій, ухил у бік однієї конфесії і дуже підкреслений провінціялізм.

З погляду психологічного (і педагогічно-методичного) всім підручникам бракує урахування конкретної, живої для дітей ситуації, у якій вони найкраще орієнтуються. Цей момент порушую не на те, щоб побудувати все українознавче навчання на місцевому (тутешньому) матеріялі, а на те, щоб від нього (місцевого матеріялу) не відриватись. Його можна взяти мінімально, але оминати не слід, бо інакше ми не спіймаємо живого контакту з дитиною, не втягнемо її до активного сприймання, отже не створимо справжньої атмосфери для педагогічного процесу. Ми ж знаємо, що дитячий вік — це вік мислення конкретного, а предмети думки дитини — найближчі її основі і розумові об'єкти. Не кожний учитель може надолужити цей момент, якщо він відсутній у підручнику.

А одним із найбільших прогріхів у наших підручниках, у більшості їх, є нецікавий матеріял, нудно і недбало скомпонований. Це стосується насамперед читанок. Великий педагог Костянтин Д. Ушинський казав, що зі школи потрібно вигнати насамперед нудоту, коли хочемо чогось доброго сподіватись від шкільного навчання. А саме нудоти і дивної (анахронічної) схоластики в наших підручниках — найбільше, особливо в підручниках католицького толку. Звідси — трудно принадити наших дітей і молодь до українознавства, як слід цінити наше шкільне навчання, поки наші підручники гірші за підручники в англомовних та інших школах.

У дальших розділах розглянемо підручники, написані виключно для українських дітей в українських школах. Про інші підручники — при іншій нагоді скажемо.

БУКВАРІ

В обігу маємо кілька букварів: Л. П. Деполович, Іл. Шклянки, І. Корицького та Іл. Киріяка. Витримує критику — лише буквар Л. П. Деполович, себто буквар, що його у частково переробленому вигляді видало видавництво "Нові Дні". Як і годиться, буквар Л. П. Деполович укладений за звуковою методою. А буквар Іл. Шклянки — за методою цілих слів. Як відомо, ця метода забрела була свого часу і в Україну (десь перед 1930-им роком), але як механічне пересадження з Америки і на цілком невластивий ґрунт — була відкинута. Пан Шклянка підійшов також механічно — за американською інерцією і зразками. Він навіть речення побудував по-англійському (підставивши українські слова) — Є ТАМ ХТО? (Із дзер енібаді?), а також пунктуацію (коми) запровадив суто англійську.

Розглянемо детальніше цей буквар-читанку, себто "Нову початкову читанку", як її назвав сам автор (Ілля Шклянка):

1) Звуки (літери) автор не подав у всіх позиціях — на початку, в кінці слова, перед голосним, перед приголосним — дзвінким чи глухим, після голосного і т. д. Як відомо, характер українських звуків (а з букваря ж їх починають вивчати, а потім так ціле життя здебільша й вимовляють, як уперше завчать), як і характер звуків англійської мови, великою мірою залежить від позиції їх у слові і словосполученні. Річ тільки в тому, що далеко не однаковою мірою і в багатьох випадках зовсім по-різному звучить той чи той звук у тій самій позиції у мові українській і англійській, яку автор мав за зразок, на який взорувався в укладанні букваря українського.

Констатуємо факт: у букварі Іл. Шклянки не подані в усіх потрібних позиціях, отже незадовільно висвітлені такі звуки: т, у, є, и, е, р, с, б, п, ж, в, ч, я, з, й, ш, і, щ, дз (подаємо в тій послідовності, як вони йдуть у букварі). А український звук "и" автор подав цілком хибно: як відповідник до цього звука в англійській мові, він дав його у слові "мет" (зустрів). Річ, очевидно, в тому, що сам автор вимовляє український звук "И" так, як його вимовляють у деяких західньоукраїнських (галицьких) говірках.

2) Правописні хиби (не друкарські чи коректорські недогляди: брИла (брела), плачИте — 101, шпіхлір — 34, на силу втік (має бути НАСИЛУ) — 91 та чимало інших (числами позначено сторінки книжки).

3) Хибні наголоси: Індик, півнИк, півникА, півничОк, півничкА, ніжкИ — 91, у світ за Очі, вижеНе, брИла — замість брелА і т. д.

4) Інші мовні недоречності:

Там є роман і мухи — 11
Лис почав лАпати гуску — 28
То був чудак не снігур — 32 (тут мало бути слово — ОПУДАЛО, а не якийсь "чудак")
горохи (замість горошини чи горошинки) — 96.
слово "ВПУСТИВ" — автор розуміє як "випустив", "відпустив", "пустив" — 40.

5) Зразки рукописного письма — нікудишні. Такого письма ніколи й ніде в українських школах не вчили.

6) Нудота (тексти) — наскрізна. Ілюстрації — бліді, убогі. А це велика хиба, коли мати на увазі такий підручник, як буквар.

БУКВАР-ЧИТАНКА "МОВО РІДНА" — І. Корицького. У порівнянні до букваря і читанок М. Матвійчука — це крок уперед. Але ж Матвійчукове творило ще двадцять років тому було десять кроків назад. Це насамперед відноситься до методики і системи та послідовности, а також і до рівня культури мови взагалі і мови, розрахованої на вік дитини. Тільки ті тексти добрі, що їх упорядник взяв живцем з інших читанок (переважно київських), але ніякої критики не витримують тексти самого упорядника (автора) букваря-читанки, зокрема в кінці книжки — "Володимир Великий", "Іван Франко", "Леся Українка", "Симон Петлюра". Тут бачимо вислови (неграмотні): "тисячу років НАЗАД", "КЛАНЯлися різним богам" (поклоиялися?) "У цих ПИСАННЯХ він ОПИСУВАВ", "Леся та Михайлик... вчилися чужим моВАМ", "хоч ЯК хоробрий був Петлюра" (який хоробрий?).

Авторів над текстами чи під ними — упорядник не подає: "вони загальнозвані" — як пояснює він сам у кінці книжки. Це дивовижний підхід: навряд чи знані

аж так, щоб їх міг відразу пізнати хтось (а тим більше школярик семи чи восьми років) такі автори, як Красьов, Чарушин, Литвиненко, Савицька та інші теж автори, твори яких понависмикувано з маловідомих видань. Основні бодай автори (справжні письменники, а не "загальнознані") мусять бути подані в підручнику, уникання імен їх — нічим виправдати не можна. Можна мати тільки застереження щодо вживання імен у цьому букварі-читанці, як Сем, Дік, Вова, Ната та інші.

Коли поцікавитись методою, за якою цей буквар укладено, то годі дошукатися будь-якої з них: це і не звукова, і не метода цілих слів, отже і не комбінована, бо нема чого комбінувати. В українській частині букваря (на початку книжки буквар українсько-англійський) літер як таких не виділено зовсім, тому цей буквар ще менш придатний за буквар Шкляники. Ілюстрації — дуже убогі. Як же можна привадити дитину до такої книжки і як можна конкурувати з англійським підручником? Не нижчою ж якістю і не відсутністю елементарних вимог педагогіки — в усякому разі.

ЧИТАНКА "МАРУСЯ" Іл. Киріяка. Це класичний взірець найнудніших книжечки: усі ситуації — тільки штучні, звороти мови — одноманітні. Все написав сам упорядник читанки. Цей підручник не дає поняття про живу людську мову. Інтересу він збудити не може, фантазії не розворушить, думки не підживить, але від "науки" — напевно відвадить. Кінець книжечки вичерпує узагальнено дух і призначення її:

"Спіть, діти, спіть
І солодкі сни сніть".

Нудне в книжці все — навіть недоцільне повторення тих самих імен: Ромко, Славко, Івась. Чи не забагато цих імен і так доводиться чути серед нас?

А мовних хиб — також багато. Тут бачимо: стежИть — замість стЕжить, годинИ, вбутий (взутий?), на плечУ (на плечі?), вечером (увечорі?), кУрята — замість курчАта), риче (реве?), збудився (прокинувся?) і багато-багато інших.

"БУКВАР" Л. П. ДЕПОЛОВИЧ. Це перероблене київське видання. Значну частину текстів додав сам видавець (П. Волинян). Наголосів у тексті не поставлено, але й помилок немає. Тексти цікаві, повчальні.

Буквар укладений за звуковою методою, яка й відповідає нашій мові. Звуки (літери) як слід виділено, подано в усіх основних позиціях. З інерцією дитини, навченою в англомовній школі читати за методою цілих слів, учитель дасть раду, вдаючись до комбінованої методи (при потребі).

Від учителів і батьків доводиться чути несхвальні зауваги з приводу імен (як і в букварі-читанці І. Корицького) — Вова, Ната, Ала, Шура тощо. Розуміється, є й інші — не гірші, а кращі пестливі, суто українські імена. Із закидами, що мало в цьому букварі релігійного змісту, погодитись трудно. У букварі Шкляники — майже зовсім нема його, а в Корицького — незрівнянно менше. Нема зв'язку з Канадою? У букварі Шкляники — також нема, а в Корицького не знайти його теж.

ЧИТАНКИ

"УКРАЇНСЬКА ЧИТАНКА" ДЛЯ ДРУГОГО РОКУ Б. РОМАНЕНЧУКА. Якогось зв'язку з тутешнім життям — у книзі нема. Тексти підібрано не за педагогічним принципом, навіть всупереч здоровому глуздові. Замість узяти найдосконаліші з художнього боку і найдоцільніші за змістом (це ж дидактичний матеріял — має бути засіб умілого виховання!) твори наших письменників, упорядник напхав усякої всячини — і підручник захаращено випадковими текстами випадкових авторів. Ось лише кілька імен "авторів": Богданко, Вуйко Тонько, І. Б., Г. С. Або ось такі "класики": Горбова, Загірна, Хронович, Ігорів, Смикалюк, Храплива, Тягнигоре та багато іншого горя, у якому тонуть і губляться рідко де вставлені тексти справжніх письменників — В. Стефаника, Ів. Франка, Б. Лепкого, Шевченка, Олеся, Тичини. Як наслідок — книжка нудненька, дуже мало чого може навчити дитину, а провінціялізмом тхне мало не з кожної сторінки. А такий анонімний твір, як "Гордий українець" (стор. 80) — це ж суцільна глупота! Написано це твориво так примітивно, немудро, такою жалюгідною мово.о-воляпюком, що враження лишається лише одне — це жалюгідний українець.

Коли взяти, наприклад, тексти від сторінки 4-ої до 9-ої, то аж моторошно стає від надміру штучности, солодкаво-занудного сантименталізму, мертвої описовости, надокучливого напучування та недолугих і прилизаних сентенцій. Хіба ж можна навчити любови, навчити дитину, щоб вона шанувала й любила батька-неньку і всіх нас, коли ми будемо їй раз-у-раз торочити: люби, люби, люби! цілуй, обнімай, кликай!.. Ні, любов виховують інакше. Але для того треба бути педагогом, мати більше здорового глузду.

Як ми вже згадували у вступі, в деяких підручниках, а серед них і в читанках, подибуються твердження, які розходяться з дійсністю, застарілі, ба навіть просто абсурдні. Ось кілька прикладів із цього шкільного підручника, яким хочемо навчити дитину розуму, любови і пошани до себе:

"В українських містах по самій середині є велика площа, виложена плитами або камінням. Вона називається ринок. Посередині ринку стоїть великий будинок з високою вежею, що називається ратуш". Поперше — мово рідна! Подруге — нащо дурити дітей, бо ні ринку, ні ратуша нема ніде в Україні поза кількома містами Галичини.

А чого варте "оповідання" такого "класика", як Остап Далекий — "На фабриці" (стор. 106)? Не знати, чого тут більше — темноти чи безпросвітної глупоти. А почуття національної нижчости — просто карикатурне, коли його в підручнику пропагувати. Українці — це дикуни якісь, а німці — справжній герренфольк. Така "ідея" цього творива.

У цьому ж підручнику є й отакі ще недоречності і неправда: "В одній (фабриці) виробляють КАПЕЛЮХИ ДЛЯ МОГО ТАТА" — 102 (який же той тато — стоголовий?), "У Києві є ОКОЛО ЧОТИРИСТА ЦЕРКОВ" — 105, "тато ПОРОЗКЛАДАВ меблі в кімнатах" — 102 (може, ПОРОЗСТАВЛЯВ?). Або — абсолютно недозволенна в підручнику мовна вакханалія: "подорожні ПОСХАПУВАЛИСЯ" — 80, "В ліс НА горіхи" (може, ПО ГОРІХИ? Бож НА ГОРІХИ — це або повіситись, або провинитись і дістати "на горіхи"), "ПРИОДІЛИ" — 90, "ЛЯКЛИВІ" зайченята" — 92 (полохливі?), і суцільна мовна галабурда у віршованій небелиці Ю.(ри) Ш.(крумеляка) — "Наші крилаті друзі..." — 65—68.

Наявність просто диких питань після текстів ще більше знецінює цей підручник. Ось приклади: "Чому сніг білий?" — 64, "Чим подібні пташки і звірята (тварини?..) до людини?" — 14. І так далі.

"БАРВІНОК", ЧИТАНКА ДЛЯ II-ОЇ КЛЯСИ П. ВОЛИНЯКА. Мова текстів — добра, переважають автори кра-

щі, справжні письменники, імена авторів — подані скрізь. Це вигідно вирізняє цю читанку від багатьох інших, у яких чомусь не подають упорядники імен авторів (письменників).

Запитання, завдання та вправи після текстів, а подекуди й довідки — добрі, методично правильніші, бо нема таких питань, як "Чому сніг білий?". На окрему увагу заслуговує тепло написане оповідання про Петлюру — 88, чого не знайти в інших читанках (Б. Романенчука та К. Кисілевського).

До хиб цієї читанки слід зарахувати — недостатнє урізноманітнення текстів, переборщення казковим жанром (передано куті меду). Мають місце (хоч їх і небагато) деякі мовні хиби: плаття (сукня?), "Туральня" (має бути Ґуральня), "вона нікому не ТРЕБА" (не потрібна?).

"УКРАЇНСЬКА ЧИТАНКА" ДЛЯ III-ГО РОКУ Б. РОМАНЕНЧУКА. Типові для читанки II-го року (цього ж автора) хиби повторюються й тут: випадкові автори і "автори", невдалі тексти самого упорядника читанки, анонімні тексти, мовні і методичні хиби (ПоЗейдон, машерували — 60, "клякнути на коліна" — 67 (звідси невідомо — на що сам упорядник ще може клякнути...).

Передає упорядник куті меду політиканством: безконечна повстанська стрільба, забагато про неволю і ворогів — і дуже слабо, бо невдало і примітивно, а з українського вояцтва упорядникові відомі лише повстанці (армії УНР, УСС, УГА для нього не було). Про що б і як би не писалося, все в книжці зведено до однієї української провінції (Галичини). Про 22-ге січня ніби ненароком згадано, але без людей-творців тієї події. При згадці про 1-ше листопада — лише Д. Вітовського названо. Описується українська церква — тільки католицька ("хрестильниця при вході..."). Згадано трохи про собор св. Софії в Києві, про Києво-Печерську лавру, але й натяку нема, що то православні святині. Де згадка про Київ, там кінче і про Львів; де про собор св. Софії — неодмінно й про св. Юр... Та інше дітвацьке політикування.

"КИЇВ" — ЧИТАНКА ДЛЯ III-ОЇ КЛЯСИ П. ВОЛИНЯКА. Не тільки змістом, а й формою (добрі шрифти, побільшені літери) ця читанка вигідно виділяється з-поміж усіх читанок цього ж упорядника. Переважають тексти справжніх українських письменників, зміст урізноманітнено, тексти цікаві і повчальні. Соборницький дух — поза всяким сумнівом.

Упорядникові слід подбати, щоб у новому виданні були виправлені мовні і коректорські недогляди, як "страус" — 44 (має бути СТРУСЬ), узорі (узорИ), своїм знайомІм (знайомИм) — 77, пострІгся — 81, гЯряче — 70, а при поширенні цього видання — додати список помилок з виправленням їх.

"УКРАЇНСЬКА ЧИТАНКА" ДЛЯ IV-ГО РОКУ Б. РОМАНЕНЧУКА. Не тільки хиби, а й зміст цієї читанки — це фактично повторення читанки для III-го року. Упорядник подбав ще більше, щоб авторами текстів у цій читанці були майже виключно його земляки — з вужчої батьківщини. Тут, отже, провінціялізм переходить усякі межі пристойности.

Портрет Симона Петлюри благоволив упорядник дати, але зсунув його вниз сторінки — 114. А що за стаття приурочена темі про Петлюру? Така собі хуторянська легенда про те, як дівчинку Улясю гадюка вкусила та як Симон Петлюра виссав отруту і сплюнув. Поважнішої легенди для Петлюри не було... А хто був Симон Петлюра? — отаман неозначених точніше військ українських. Ніяк "не випадало" згадати, що Петлюра був голова держави і головнокомандувач військ Української Народньої Республіки.

"ЛАНИ", ЧИТАНКА ДЛЯ ЧЕТВЕРТОЇ КЛЯСИ П. ВОЛИНЯКА. Друк цієї читанки добрий, але друкарських помилок чималенько — і це значний мінус підручника. Приклади: оберЕгаю, набоЮ (род. од.), зІмонько, утІкли, ШварцбарД.

Узагалі ж читанка скомпонована добре, матеріял підібрано цікавий, різноманітний, мова добра, жива. Чули і чуємо закиди, що нема зв'язку з тутешнім життям українців. Закид не безпідставний. Його упорядник мусить урахувати і при новому перевиданні додати, скільки можна, і про життя українців поза Україною. Другий закид — занадто згущено барви і непосильний для дитячої душі зміст оповідання "Васильків лист". Так, для дитини цього віку (IV кл.) — це занадто, а тим більше, коли мати на увазі дитину, яка народилася і підростає тут — не має того "гарту", що його всі українські діти там — в Україні — мають, на жаль. Але само оповідання — сильне, переборщення в ньому немає.

"РІДНЕ СЛОВО", ЧИТАНКА ДЛЯ IV РОКУ ПРОФ. Л. БІЛЕЦЬКОГО. І тексти, і пояснення упорядника — не для такого віку учнів. Як від змісту, так і від побудови читанки — відгонить анахронізмом. Але в книжці є чимало доброго в усіх відношеннях матеріялу, який при бажанні вчитель може використати — в додачу до основної читанки.

У цій читанці поставлено в усіх текстах наголоси (у віршах також), але є й недогляди (коректорські). Наприклад: два синИ (замість два сИни), збУла (збулА), голУбці (голубцІ), нема грошЕй (грОшей), кажи цінУ (цІну), новИну сьогодні зранку (треба — новинУ), — 128; чулО серце недоленьку (замість — чУло) — 90.

"УКРАЇНСЬКА ЧИТАНКА" ДЛЯ V-ГО РОКУ К. КИСІЛЕВСЬКОГО. Підхід до справи в цього упорядника — поважніший, ніж у книжках (підручниках?) Б. Романенчука, але й тут переважають такі "компоненти":

а) нудне;

б) провінціяльне (зокрема добір авторів — і не- письменників);

в) штучне накопичення матеріялу — на догоду партійним уподобанням і одній конфесії (католицькій). З цього боку підручник нагадує крайність іншу — партійно-проросійські тенденції в підручниках в Україні.

На відміну від книжок Б. Романенчука, тут навіть є згадка про УНР і краще подано матеріял про Симона Петлюру (ст. ст. 26—28 і 148—49). Але знову стара музика: де про Симона Петлюру, там і про Коновальця. Що це сам упорядник так зробив (з власної волі), повірити трудно, бо це не схоже на поважного вченого (упорядника читанки). Якщо хтось вважає досі ще за політичне мислення ось такі паралелі (Петлюра — Коновалець) та ще й у дитячих підручниках, то це дитяче мислення, не мислення проф. Костя Кисілевського — напевно!

Так і знати, що компонувати цю читанку проф. К. Кисілевському хтось помагав. Ну й поміг (упорядник занадто звірився помічникам), що в читанці знаходимо:

"Алушта НА Криму" — 20, "річка В Переяславщині" — 172, "РИБОЛОВЛЯ" — 30, "роздобути ГРОШІ

на КОШТИ", "СКАЛА", "Влодко", "по високих ступенях" (не СХОДАХ, часом?), "переспав ранок" (чому не ПРОСПАВ?) — 156—158.

А в кінці книги — пояснення слів (екзотичних?):

ДИНЯ — довгий гарбуз,

ЗАКАБЛУК — абцас,

КАВУН — солодкий гарбуз,

МОГОРИЧ — вгощення при купні (український переклад цього "пояснення" має бути такий: "частування з нагоди продажу"), хоч по-українському кажуть КУПІВЛІ.

ОТАРА — банда,

ЦУРАТИСЯ — стидатися. І багато-багато інших чудасій.

"ДНІПРО", ЛІТЕРАТУРНА ЧИТАНКА І ІСТОРІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ ДЛЯ V КЛ. П. ВОЛИНЯКА. Це перша частина підручника з літератури. Обсяг підручника можна побільшити. Бажано додати ще з творчости П. Гулака-Артемовського, Гребінки, Шашкевича, Федьковича.

Коли врахувати тутешній розвиток мови наших учнів, то доведеться визнати, що літературознавчий текст у цьому підручнику буде тяжкуватий для сприйняття.

Слід порекомендувати авторові, щоб додав до підручника список помилок із виправленням їх. Приклади помилок: ДОпобачення (треба писати ДО окремо), ЕиГельГардта (треба ЕиГельгардта), матерИ (матерІ), "Дому виховання бідних дворян" (пропущене слово "дітей" після "вихованиия").

"УКРАЇНСЬКА ЧИТАНКА" ДЛЯ VI РОКУ К. КИСІЛЕВСЬКОГО. Добір тем-матеріялу в цій читанці, на перший погляд кращий, ніж у читанці для V-го року, але провінціялізм виразно помітний і тут. Домінують галицькі автори.

Беремо довільно перший-ліпший кусень читанки. Ну, скажім, від сторінки 10 до 38 — і бачимо авторів та зміст: Олена Кисілевська — "Над Чорним морем" — 11, М. Коцюбинський — "На полонині" (узято з "Тіней"), Богдан Лепкий — "На Сокільському", Ів. Франко — "Лесишина челядь", Остап Бен — "Останнє жито", Матіїв-Мельник — "Б'є північ глухо", Іванна Савицька — "Осінь", "Першого листопада" (анонімне).

А пізніше знову: кілька разів розповідається про Гуцульщину, Січових Стрільців, княжий Галич, Заснування Львова, Про Сагайдачного (звідки походив), Про село Вовчухи (автор — Калин), "Різдво" — Храпливої, "Христос РАждається" (знову про гуцулів), "Ой радуйся, земле" — Кокольського, "Батькові" — Матієва-Мельника, "Щедрий вечір" — теж про Гуцульщину. А треба ж мати на увазі, що після цього всього — іде творчість Франка, Лепкого, статті про Тараса Чупринку, Арсенича-Березовського та іиша провінційна тематика.

Щодо решти України (понад 90 відсотків території і населення!), то є згадки, як про явища екзотичні, а пишуть про те, як правило, галичани знову (К. Кисілевський, Олена Кисілевська та інші). І, навпаки, Коцюбинський може мати місце лише для тих творів, де він про Галичину пише.

Історичних постатей України (не провінцій) майже нема. З міст України — лише Київ згадується, але нічого, що в тому Києві було і є. Церковне (православие) життя — цілковито змазане (обійдено мовчанкою), культурних рухів — ніби й не було ніколи й ніде поза Львовом і його околицями. Про сучасну Україну — нічогісінько. Отже, Україна — це Помпея...

А для учнів шостої класи вже можна сказати в читанці і про живу Україну.

Іще про чуття міри чи пропорцію. Про Симона Петлюру — стаття на півторн сторінки, при чому цю тему збуто віршиком, а про Тараса Чупринку — дві з половиною сторінки. Про 22-ге січня — коротюсінько (на одній сторінці), а про 1-е листопада — дві з половиною сторінки тексту. У статті про 22-е січня — тільки Грушевського згадано, як і в статті про 1-е листопада — тільки про Вітовського. На інші імена хтось наклав табу?

Мовних зривів не бракує й тут: "Україна В РАННІЙ добі" (за ранньої...), "У ТИХ часах" (за тих...), "До відходу пароплавУ (пароплавА), "ОБУВА" (це ніби ВЗУТТЯ), "ЧЕРДАК" (чисто російське слово, по-українському — ГОРИЩЕ), "ВЧАСНИЙ весняний ранок" (чому не РАННІЙ?..) та безліч інших.

"UKRAINIAN AUTHORS READER", Читанка, що її видав 1946 р. КУК. Це одна з перших спроб після II-ої світової війни. Назвати вдалою, на жаль, не можна. У всіх текстах стоять наголоси, тільки ж біда — не скрізь вони на своєму місці. У кінці книги додано українсько-англійський словник, де серед інших слів є й слово "какай" (це ніби російське слово "какОй", ужите в одному з текстів читанки).

У читанці є трохи добрих текстів (на початку), але більша частина — це не для читанки тексти: з "Наталки -Полтавки" — від 63 до 95 стор., з "Лиса Микити" Франка — від 52 до 63 стор. А саме ці твори з мовного боку — найменш надаються як дидактичний матеріял у шкільних читанках.

ГЕОГРАФІЯ

"ГЕОГРАФІЯ УКРАЇНИ" ІВАНА ТЕСЛІ

Якби ця книга була зредагована (мовно також) і очищена від усього сумнівного й забобонного та ще й доповнена тим, чого їй бракує — новіших даних про Україну цілу, а не про одну тільки провінцію, — то міг би бути і з цієї книжки підручник географії України. А тим часом — це ще не підручник. Крутий і нудний виклад, кострубата мова із дивовижними правописними викрутасами — тільки відштовхує (в Чікаґу, полудениики, казакський та багато інших).

Де мова про українців Канади, США та інших країн, всюди роздуті дані про католиків, а церкви ілюстровані — тільки католицькі: так ніби жадної української православної церкви тут ніде не було й немає. Це та сама тенденція уявної "більшости" українців-католиків. Годі й казати — крім видимої шкоди від такого дітвацтва дорослих (та ще й просвітителів!) людей, ми не можемо мати нічого.

Подаючи список українських часописів у Канаді, автор цієї книжки подає, нібнто в Вінніпезі віддавна виходить "Наш Шлях" і "Українське слово" (насправді — "Новий Шлях" і "Український Голос"). Така неточність, — навіть мимовільна, — як же підриває довір'я до підручника!

"ПОЧАТКОВА ГЕОГРАФІЯ УКРАЇНИ" СТ. РУДНИЦЬКОГО. Це щось таке архаїчне і "зацофане", як оті букварі і читанки М. Матвійчука, про які ми не згадували досі — їх же не доведи, Господи, бачити. Кажуть люди, що є десь школи і вчителі, які облюбували собі Мат-

війчукові читанки і "Географію" Ст. Рудницького, але ми не винуваті...

Ця теж географія (Ст. Рудницького) може придатись лише для однієї цілі в наш час — курям на сміх. Маємо примітивний гумористичний журнал "Лис Микита" — туди й дорога цьому "підручникові" з географії: нехай його частками передруковують і смішать потроху наших людей, яким не болить серце, на таку пародію на географію дивлячись. На всі оті "течви", "провали", "шипоти", такі глупоти, як "нерости" (мінерали б то), та іншу нонсенсістику. У читанках, як згадувалось, просвітителі кажуть, що ЦУРАТИСЯ означає СТИДАТИСЯ, ОТАРА — це БАНДА, БАДЬОРИЙ — це ВІДВАЖНИЙ, ЗАКАБЛУК — це АБЦАС, а ось у цьому підручнику (географії ніби) вчать, що "Ми винні Україні нашу щиру любов", "Атлантійський океан ОБЛИВАЄ Европу" (чим він її обливає — не самогоном, бува?), що ЦІЛИНА — це ҐРУНТ (а що ж таке ґрунт тоді — цілина?), що "Найбільше родюча цілина є чорнозема. Її на Україні дуже багато (цілини?). Тому УКРАЇНА найбільше РОДЮЧА країна між усіма краями світа" (хіба й так не видно, коли вона породила таких географів?), що "Рівнини звичайно простягаються над морями" (а чи сам географ і видавці таких його премудростей не пробували простягтися бодай над одним морем?...), що "Рівнина, невисоко положена, зветься низиною або низом" (а як високо положена?). Досить, бо інакше б довелось передрукувати геть чисто всю книжку і відібрати хліб у "Лиса Микити".

"УКРАЇНА — ЗЕМЛЯ МОЇХ БАТЬКІВ" ЮРІЯ СІРОГО (ТИЩЕНКА). Це, властиво, не географія зовсім, а таке собі чтиво, хоч не ясно, чому деякі наші вчителі вхопилися за цю книжицю, як за підручник географії. Написав це чтиво автор — на дозвіллі, років, може, з п'ятдесят тому. Написав, як умів і що хотів та як хотів. Щоб можна було дозволити нашим школярам читати НА ДОЗВІЛЛІ це чтиво, то слід було при передрукові переробити ці нариси, зредагувати їх, як слід, мову справити, що й личило зробити Об'єднанню працівників дитячої літератури (видавець), але яке нічого цього не зробило, випустивши в світ оцю "Енциклопедію" (на книжечці так і написано: "Українська дитяча енциклопедія ч. І"). А так воно й вийшла — "енциклопедія" з вітрячком...

З уваги на таку ситуацію, найкраще б було, якби вчителі в наших школах дали спокій згаданим географам, а самі взяли до рук географію проф. В. Кубійовича і з неї в доступній для дітей формі подавали правду про Україну (з географії України). А щоб і з історією не попасти в якусь халепу з "провалами" та "цілиною" чи іншою "бандою", то також найкраще буде, коли вчителі будуть використовувати підручники таких авторів, як проф. Іван Крип'якевич, проф. Д. Дорошенко, Іван Холмський.

На закінчення — короткий ліричний відступ: хоч як багато зробили наші вчителі і витверезителі від провінціяльної засмиканости, але п'яних, одержимих провінціяльною недугою ще так багато маємо, що навіть більшість шкільних підручників наскрізь просякнута тією недугою і досі ще. Працювали Іван Франко, Василь Сімович (Прийдеволя), багато має праці і Микола Шлемкевич. Нехай же йому Бог помагає...

А ця конференція нехай ухвалює і вирішує, яких нам підручників треба цуратися ("стидатися"?), а які визнати за придатні до вжитку.

РЕЗОЛЮЦІЇ

Першої учительської конференції Східньо-Канадійської єпархії УГПЦ:

1. Учительська конференція Східньо-Канадійської єпархії УГПЦ вітає провід своєї церкви в Канаді — Митрополита Іларіона, Архиєпископа Михаїла і Єпископа Андрія, Консисторію УГПЦ і все священство.
2. Конференція визнає, що ідея скликання цієї конференції була своєчасна і доцільна, а організатори її добре впоралися із своїм завданням.
3. Конференція відзначає, що Шкільна Рада на Сході Канади за шість місяців своєї діяльности зробила дуже багато: а) повністю завершила підготовчу роботу (організаційну) і виготовила основні форми документації; б) установила живий контакт із усіма школами; в) склала вичерпний і глибоко продуманий звіт (голова М. О. Муха і секретар о. прот. Д. Фотій) конференції.
4. Конференція висловлює подяку голові Шкільної ради на Східню Канаду М. О. Мусі за його віддану і таку продуктивну працю та бажає йому і всій раді дальших і ще більших успіхів.
5. Доповідь проф. І. Гончаренка, зроблену на конференції, прийняти як основні настанови у виховній праці наших учителів.
6. Схвалити пропозицію голови Шкільної Ради на Сході Канади про створення методичного кабінету при

У СПРАВІ КУПІВЛІ Й ПРОДАЖУ РЕАЛЬНОСТЕЙ

звертайтесь

до

найбільшого українського бюра продажу

реальностей

Real Estate Ltd.

R.CHOLKAN

527 Bloor St. W.

Toronto, Canada

LE. 2-4404

ГОТЕЛІ — КАМ'ЯНИЦІ — ДОМИ

— ПІДПРИЄМСТВА

Раді (на Сході Канади), який буде відати справами методичних консультацій, програм, навчальних планів та підручників.

7. На рекомендацію підручникової комісії (на Сході Канади), прийняти до вжитку як основні підручники в школах Східньо-Канадійської єпархії:
Буквар — Л. П. Деполович, при чому видавець має зробити в ньому — при черговому перевиданні — ті міни, яких зажадала від нього конференція (деякі імена позамінювати та окремі інші слова),
Читанку для II року — "Барвінок",
Читанку для III року — "Київ",
Читанку для IV року — "Лани",
Підручник з літературного читання для V року — "Дніпро",
Читанку "Рідне Слово" проф. Л. Білецького — як додатковий матеріял, що його можуть використати довільно вчителі в старших клясах,
Як посібник з початкової граматики — збірник граматичних вправ П. Миролюбного,
"Граматику української мови" для старших кляс (від 4-ої починаючи) — Д. Кислиці (частина перша) і Ю. Шереха та Д. Кислиці (ч. II),
З історії України — І. П. Крип'якевича, Д. І. Дорошенка, М. Аркаса (в основному — для користування самих учителів),
З географії України — В. Кубійовича, Ів. Теслі, Ю. Сірого — як матеріял, що його можуть використати вчителі.

8. Конференція доручає шкільній Раді на Сході Канади закінчити найближчим часом опрацювання програм і навчальних планів та розіслати їх школам.

9. Схвалити дальше практикування виставок шкільних робіт на конференціях, а за цьогорічну виставку учнівських робіт та інших матеріялів, виготовлених школами при церквах св. Покрови в Монтреалі та соборі св. Володимира в Торонті, висловити подяку.

10. Конференція вітає створення Товариства українських педагогів Канади і закликає всіх учителів вступати до нього та працювати для добра українських шкіл при нашій церкві.

11. Учителі Східньо-Канадської єпархії УГПЦ зобов'язуються стояти на сторожі українського православія, оберігати нашу школу від усяких зазіхань інших церков на свої впливи в ній. Учителі Східньо-Канадської спархії запевняють Собор єпископів і консисторію, що вони в своїй праці керуватимуться тільки добром нашого народу і нашої Святої Церкви.
Ці резолюції конференція схвалила одноголосно.

І-ША УЧИТЕЛЬСЬКА КОНФЕРЕНЦІЯ
СХІДНЬОЇ ЄПАРХІЇ УГПЦ.

MODERN HEATING

ОПАЛЕННЯ:

Водяне — Парове — Помпи
Оіл Борнери та направи.

J. KIRICHENKO
134 DOVERCOURT RD.
TORONTO, ONT. PHONE: LE 2-8829

ШКІЛЬНІ ПІДРУЧНИКИ

для всіх кляс українських шкіл на еміграції:

1. **Л. Деполович**

БУКВАР
Четверте поправлене видання
Ціна: У Канаді і США — 1.25 дол.,
в Англії й Австралії — 10 шілінгів

2. **Петро Волиняк**

БАРВІНОК
Читанка для 2-ої кляси
Третє поправлене й поширене видання
Ціна: у Канаді і США — 1.10 дол.,
в Англії й Австралії — 10 шілінгів

3. **Петро Волиняк**

КИЇВ
Читанка для 3-ої кляси
Друге збільшене видання (більший формат і виразніший та більший шрифт)
Ціна: у Канаді і США — 1.25 дол.,
в Англії й Австралії — 10 шілінгів

4. **Петро Волиняк**

ЛАНИ
Читанка для четвертої кляси
Друге поширене й поправлене видання (збільшено кількість сторінок, збільшено шрифт і формат сторінки).

5. **Петро Волиняк**

ДНІПРО
Підручник з історії української літератури і хрестоматія.
Єдиний на еміграції підручник такого типу.
Книжка ілюстрована.
Ціна: у Канаді і США — 1.50 дол.,
в Англії й Австралії — 10 шілінгів

6. **Дмитро Кислиця**

ГРАМАТИКА УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ
(Фонетика й морфологія).
Підручник пристосований до українських еміграційних шкіл (багато прикладів і завдань).
Сьогодні — це єдиний підручник з української мови на еміграції.
Ціна: у Канаді і США — 1.50 дол.,

в Англії й Австралії — 10 шілінгів
Замовляти в "Нових Днях". Школам і книгарням та церковним громадам — знижка.

МОЖНА ПРИДБАТИ КНИЖКИ ВАСИЛЯ ЧАПЛЕНКА:

"Українська літературна мова, її виникнення й розвиток"	$ 5.00
"Чорноморці"	3.00
"Півтора людського", повість	1.50
"Зойк", збірка оповідань	1.50
"Іську Ґава", сатирична поема	0.50

Замовляти:
Vasyl Chaplenko, c/o UVAN, 11¼ West 26th St. New York, N. Y. U.S.A.

В. ДУБИНА

Прощання з поетом

Пам'яті Михайла Ситника.

Завжди, коли Михайло одержував з дому листа від матері, просив мене:

— "Василю, прошу тебе, прочитай мені листа, бо повір мені, я сам не можу його прочитати...

І ось прийшов лист від матері, видно, що вже так доля хотіла, що він помер у той самий день, коли я отримав для нього листа.

І кому ж я тепер його прочитаю? Хто ж послухає тих скорботних слів, тієї печалі?.. Хто ж порадує його бідну стареньку матусю?

Розкриваю тремтячими руками його листа і бачу на пожовклім фото 12-річного Михайла, а поруч нього двоюрідні сестри Рая та Ліда. І ще два житніх колоски, якими в чужому і далекому краю благословляє його рідна мати. Розгортаю листа і читаю:

"Сину мій, дитино моя, Михайлику мій найдорожчий... Вибач мені, що так довго тобі не писала, — місця в мене нема, притулку... ходжу від хати до хати... А оце, спасибі добрим людям, на чужій призьбі пишу тобі... Ох, і болять мої плечі, клята торбина врізалась... А ще вчора сон мені снився, та такий страшний, ніби ти, сину, додому повернувся: і радію, і плачу, і боюсь за тебе... Коли б там, Боже боронь, щось з тобою поганого не сталось, щось не добре предсказує цей сон..."

І цей віщий материнський сон став невблаганною дійсністю. На 39-му році обірвалось життя поетове... 9.15 ранку, п'ятниця, 21 серпня, 1959 року.

Про Михайлову смерть перший повідомив мене Ю. Степовий такими словами:

"Чи ви чули, що Михайло Ситник помер"?

— Ні, вперше від вас це я чую. Де ви це почули? Хто вам про це сказав? Поліція? Це неможливо... Я завтра виясню...

І ось субота, 22 серпня. Заходжу на поліційну станицю і запитую, чи правда, що Михайло Хмурий (Ситник) помер?

— Зачекайте хвилинку.

Стою і чекаю, дивлюсь на поліцая, як він перелистовує книгу... І чую страшне і жорстоке ствердження:

— Так, Михайло Хмурий помер.

— А чи не могли б ви мені дати інформацію, за яких обставин і де саме він помер? — запитав я поліцая.

— Дуже радо. Вчора наш роз'їздний патруль знайшов Хмурого непритомного в Гамбул парку. Це була приблизно 7.30 ранку. Здається, точніше не знаю, у його був сердечний приступ. Наш патруль завіз його в лікарню. Ось адреса лікарні (і він записав мені на конверті), де він, не прийшовши до свідомости, помер.

Подякувавши поліцаєві, приголомшений страшною правдою про смерть Михайла, я залишив поліційну станицю.

З цього дня почались заходи, щоб достойно похоронити тіло Покійного Поета. На скору руку організували похоронний комітет. Бо хоч небіжчик був забезпечений на випадок смерти, та на ту смерть не записав нічого, а всю суму ($500) записав дочці Інні, яка ті гроші отримає в час свого повноліття.

І ось, у вівторок, 24 серпня, 7 година вечора, у каплиці похоронного заведення Музики відправилась велика панахида.

Відправив її о. М. Литваківський, настоятель св. Софіївської парафії в супроводі церковного хору під керуванням Я. Новохацького.

Мало коли бувало в каплиці стільки людей. Люди все приходили й приходили. Бо хто ж не знав Михайла Ситника? Ось підступає до мене вже літній чоловік і каже: "А я ще в четвер з Михайлом розмовляв, казав небіжчик, що збирається писати повість про волоцюг..."

Ще кілька днів тому Михайло збирався писати повість, а сьогодні він лежить між вінками, що принесли йому його друзі й організації, до яких він належав (Робітничий Союз, ОУРДП, ДОБРУС, Літературно-Мистецьке Т-во). Коли заспівали "Вічная пам'ять"... я не вдержався... Самі сльози набігають на очі, замало повітря. Я вийшов надвір, і тут до мене підійшов старенький дідусь-американець і запитав:

— Хто це помер, може якийсь мільйонер?

— Ні, — кажу дідусеві, — мільйонером небіжчик не був і мільйонів не мав, а ось душу він мав!

Наступного дня повна похоронна відправа в церкві св. Софії. Людей знову повно. Багато людей не пішли до праці, а прийшли відпровадити свого поета в останню дорогу...

Поклали на груди засушений вишневий цвіт, що його мати прислала в листі із дому, ще раз востаннє попрощались з покійним поетом, закрили домовину і повезли на цвинтар...

На цвинтарі востаннє промовляли Ю. Степовий, К. Кохно, О. Бабій, Д. Грушецький, К. Богуславський, М. Вдовиченко, О. Коновал та В. Дубина.

У коротких, зворушливих словах висловлювали жаль, що кінець так несподівано наступив... Що поет відійшов від нас в повному розквіті своїх сил... Що нам так потрібні кадри, що ми їх так маємо мало і лише втрати, і втрати... Всі запевняли, що він умер, як людина, але як поет буде вічно жити між нами!.. Цитували багато його віршів, у яких він найкраще говорив сам про себе.

І помалу домовина покійного поета почала спускатись у землю. Присутні сипали пелюстки з квітів на домовину, прощаючись назавжди з тілом свого улюбленого поета.

І пригадуються прощальні слова Д. Грушецького і зацитований ним уривок із Михайлового вірша:

Вийшов з дому — і усе пропало,
І уже немає вороття.
Мов на східцях пишного вокзалу
Я переночовую життя.

Все здається, не сьогодні-завтра
Збудить хтось. В душі розтане лід.
Прийде потяг, пароплав чи авто
Із маршрутом виразним на схід...

Як вірно Ти, Михайле, говорив... Останнього часу Ти навіть тих "східців" уже не мав, щоб переночувати життя... І не прийшов ні потяг, ні пароплав, ні авто... Твій маршрут закінчився...

Але за поезіями Твоїми ще прийдуть і потяг, і пароплав, і авто...

Так, Михайле, прийдуть! І то "з маршрутом виразним на схід".

І вони, Твої вірші, створять Тобі вічну пам'ять. Там — серед Твого народу, на Твоїй землі, яку Ти любив над усе на світі!

Петро ВОЛИНЯК

ЗУСТРІЧ ІЗ ЛЮДЬМИ З ТОГО СВІТУ

26, 27 і 28 серпня ц. р. в Торонті, у величезній (поверх десяти тисяч місць) залі Мейпел Ліф Гарден відбувся 'Російський фестиваль музики й танцю". Хоч у ньому взяли участь, крім росіян, українці, грузини, вірмени, казахи, узбеки, але його названо "російський фестиваль".

Для українців, особливо для канадських, цей концерт заслуговує особливої уваги, бо це вперше на нашому континенті виступала велика група українців: балет Київської державної опери ім. Т. Шевченка під керуванням Вахтанга Івановича Вронського. Тут була нагода зустрітися з більшою кількістю мистців з України і не використати її було б непростимою помилкою. Я, звичайно, постарався цієї нагоди не втратити: поробив усі можливі заходи, щоб не тільки бути на концерті, а й щоб мати змогу зустрітися з живими людьми з України. Це мені вдалося: я побачився з людьми і зібрав чимало матеріялу. Та поки перейдемо до політичної частини, розглянемо, як виглядав сам

КОНЦЕРТ І ЙОГО ПРОГРАМА.

Як мене запевняли, що концерт радянських солістів у Торонті (кілька років тому), у якому взяла участь і відома нашим читачам — Єлисавета Чавдар, чи виступи групи Мойсеєва і балету Великого театру в Москві були не мистецтвом, а політичною пропагандою, то я тільки посміхався. Та коли мені хтось скаже, що "Фестиваль російської музики й танцю" був мистецтвом, а не московською цинічною пропагандою, то я матиму право не то що посміхатись, а просто реготати.

Перш за все сама назва: назвати концерт, у якому, крім росіян, приймали участь ще й мистці п'ятьох "самостійних" республік, "російським фестивалем", то треба справді бути безприкладним.

Мені здається, що до такої брутальности росіяни ще ніколи не доходили, а тим більше за кордоном "необ'ятной родіни своєй". За царату такий концерт назвали б "інородческім" чи "русско-інородческім"; за часів Леніна, який був не меншим імперіялістом від російських царів, але трохи розумнішим, його назвали б "русскім концертом з участью націоналов"; за дегенерата Сталіна його назвали б "концертом народов СССР", ну, а за Микити Хрущова, навіть не моргнувши оком, цей концерт назвали "русскім фестівалєм музикі і танца". Промовистий факт, який свідчить, що Микита Хрущов у ширенні російського ідеологічного імперіялізму перескочив навіть російських царів, Леніна і Сталіна... З чим його, імперіялістичного московського безсоромника, й вітаємо! Чудова кар'єра "ортодоксального ленінця": царсько-ленінсько-сталінський рекордсмен від московського імперіялізму!

Концерт розпочато... чим би ви думали? Джазово-безголосою примітивною пісенькою "Широка страна моя родная"" — текст придворного сталінського віршомаза В. Лебедєва-Кумача, музика також сталінського придворного "тоже-композитора" Ісаака Дунаєвського.

Ця відома пісенька появилася ще за Сталіна, на замовлення якого вона й створена. Для всіх поневолених Москвою народів це твориво стало об'єктом для кпинів над цинізмом московського окупаційного режиму. Наприклад: коли чоловік, з трудом купивши квиток, не міг знайти у вагоні місця, то він важко зідхав і "захоплено" деклямував чи співав: "Широка страна моя родная..." Коли людину вкидали сотою в тюремну камеру, яку царський уряд будував лише для чотирнадцяти осіб, то перші її, тієї людини, слова в камері були:

...Я другой такой страни не знаю,
Гдє так вольно дишеть человєк...

Створено цей політично-музичний "шедевр" у часи найбільшого сталінського винищення цілих народів. Пригадую собі 1933 рік, липень місяць. Групу в'язнів, в т. ч. й мене, везли "Чорним вороном" з допиту в Липках (Київ) у спецкорпус ГПУ на Лук'янівці. Перед відправкою "Чорного ворона" до нас укинули жінку з трьома малими дітьми. Усі вони були в напівбожевільному стані, чорні від крайнього виснаження, від них тхнуло трупами. Жінка розказала, що вона зарубала свого напівмертвого вже чоловіка, щоб його тілом годувати дітей і так спасти їх від певної голодової смерти.

Жінці цій був байдужий цілий світ. Єдине, чим вона цікавилась, було:

— Чи то правда, що в тюрмі дають хліб?

Потім, ніби сама до себе, додала:

— Хочби цю найменшеньку врятувати...

А тій найменшенькій було років чотири. Вона виглядала нормальніше від усієї цієї родини. В'язень ГПУ пригнічений завжди, бо він певен своєї смерти — раптової чи повільної. Але сьогодні наше пригнічення дійшло вершка.

Тільки ми зійшли на тюремне подвір'я, як з гучномовця тюремного радіовузла залунало:

Широка страна моя родная,
Много в ней полей, лєсов і рєк.
Я другой такой страни нє знаю,
Гдє так вольно дишет человєк...

Бувають різні обставини, різні люди, по-різному вони сприймають факти й події. Але цей збіг обставин — ця родинна і ця цинічна пропаганда — могла вивести з рівноваги і найміцнішу людину. Коли я з моїм товаришем зайшли в камеру, то він стиснув кулаки, зблід і тихо, але страшно закляв:

— Хай буде проклята Москва!

Тоді упав на нари й ридав. Ми цілу добу не могли його заспокоїти. Я ж тоді дав собі слово, що як удасться вирватись поза мури московського "раю"', напишу на цю тему великий твір. Великий твір не вийшов, але оповідання "Мати" (див. "Нові Дні" ч. 1) я написав. Чимало одержав я докорів за це оповідання: "Чи ж про такі речі можна писати? і т. д. Я запитаю: а чи ж про такі речі можна мовчати? І чи можна їх прощати?

Тепер я запитаю:

— То оце аж так в СРСР сьогодні "виправляють" Сталінові злочини? То оце сьогодні треба аж за океан везти цю сталінську цинічну пісеньку?

І коли я слухав на концерті цю пісню і дивився, як різні національні групи демонстрували на сцені свою відданість "старшому братові" (соліст був спереду, у синій розстібнутій косоворотці, у чорних штанях і в чорних чоботях), то я (та й чи тільки я?) пригадав собі отой тюремний епізод. Мені хотілось крикнути, щоб кожна група митців показала там свою емблему-плакат: українці — напис "Глупиє хахли", узбеки — напис "Сарти" (колоніяльна російська назва цього народу, що походить від слів: сари — рижий, іт — собака), казахи — напис "Грязниє кіргізи", вірмени — напис "дураковатиє армяшкі"' і т. д.

Тільки такі написи над кожною національною групою зірвали б маску з гидкої московської імперіялістичної потвори і розкрили б тисячам глядачів (слухати в цій пісні не було чого!) справжню суть російського "братолюбія".

Після цього цілий великий відділ було віддано хорові ім. Пятніцкого (народні пісні й танці). Чудовий хор і чудове виконання, але репертуар, на мою думку, дуже невдалий: тільки народня пісня "Стєп да стєп кругом..." і "Подмосковниє вечера" (муз. В. Солов'йова-Сєдова, текст М. Матусовского) могли зацікавити неросійського слухача.

Другий відділ теж розпочато "імперським" нахабством: баритон Великого московського театру Євген Кібкало (киянин) проспівав (знову в косоворотці і в чорних чоботях) таку собі пісеньку В. Соловйова-Сєдова, провідним мотивом якої були слова: "Давайтє, парні, всє дружить!" "Парні" з усіх поневолених Москвою народів, які брали участь у концерті, як муштровані песики, виявляли свою "відданість" і "любов"' до московського "боса"... Ця пісенька і демонстрування рабської відданости свідчать, що в СССР і досі в силі сталінська теза й практика, що, мовляв, "усі радянські народи рівні, але росіяни "найрівніші"...

Я ніяк не претендую, що "мистецький"' твір "Давайтє, парні, всє дружить!" має виконувати конче українець: ні, може бути білорус, грузин, вірменин чи навіть і росіянин. Але чому конче росіянин? Виходить так, що комуністична система без цього провалиться протягом тижня чи місяця!

Після цього слово дано "інородцам": танцювали вірмени, молдавани, українці, цигани, узбеки, грузини. Все це були народні танці, інколи більше чи менше стилізовані, але в кожному з них було повністю виявлено і народнє благородне джерело, і блискучу техніку танцю та неперевершену вмілість танцюристів. За браком місця ми не будемо зупинятися на них.

"Гопак" у виконанні балету київського оперового театру ім. Т. Шевченка.

Українці виступали в середині відділу із своєрідною танцювально-вокальною сюїтою, яку розпочав бас Київської опери Андрій Кікоть піснею "Взяв би я бандуру", а потім балет виконав кілька танців, об'єднаних в одній назві "Гопак" (в оформленні В. Вронського).

Український народній танок характерний ніжністю і м'якістю руху для жінки і захоплюючою віртуозністю та безмежним темпераментом для чоловіка. Вахтанг Вронський ці основні прикмети нашого танку довів до віртуозної викінченості. Його танцюристки просто полонять глядача неповторним чаром жіночої ніжности, м'якости руху, навіть і у винятково швидкому і повному темпераменту танці. Кожен рух ноги і всього тіла танцюристки у Вронського йде в повній гармонії з мімікою — якщо ви сидите близько, то у вас не лишається сумніву, що танцюристки танцюють не самими ногами, а й станом, губами, очима і навіть бровами.

Чоловіки у Вронського полонять глядача не тільки своїм темпераментом і вражаючою силою руху, а й неперевершеною віртуозністю, своїми просто неймовірними стрибками з позиції присядки і, здається, просто нескінченими піруетами (пірует — коловий поворот усього тіла на носку).

Неприємно вражають у балеті Вронського "мужикуваті", не завжди стильні вишивки в чоловіків Інколи здається, що танцюристи дають занадто багато волі рукам. Українець, на відміну від росіян і жидів, танцює всім, чим хочете, тільки не руками... Дуже ризиковано також заставляти дівчат забагато ухкати: якщо рухом тіла не полониш глядача, то язик тут уже не допоможе. Участь горла і язика в танці є також ознакою російського національного танцю, а ніколи українського.

У цій сюїті з сольовим номером виступив заслужений артист України Б. Степаненко, який чудово виконав "Бравого шевчика", як його назвала одна з наших читачок, який заля прийняла бурею оплесків.

Третій відділ концерту відкрив балет Київської опери танцем "Гранд Па'" із балету місцевого (самодіяльного?..) київського композитора Йоахіма Русинова "Апотеоза" (на тему закінчення війни). Солістами були Олена Потапова та Роберт Візиренський-Клавін.

Це український танок у клясичному стилі. Чудові костюми, прекрасна техніка танцю в солістів і в цілого ансамблю, але... танцювати тут дуже багато не було чого. Мабуть, ота пропагандивна, а не мистецька мета "російського" фестивалю й обумовила вибір саме цього твору, а не якотось іншого нашого балету — "Лісова пісня", "Маруся Богуславка", "Лілея'" чи щось подібне.

Українці, хоч вони й були другою по чисельності і мистецькій вартості групою в ансамблі, дуже упосліджені в реклямі: у друкованій програмі нічого не знайдете не тільки про таких визначних солістів, як Олена Потапова і Р. Клавін, а навіть жодного слова про В. Вронського. З групи вміщено тільки одне фото. На кінці брошури є коротенька згадка про Кікотя та невдале й невдало видруковане його фото.

Але перейдемо до окремих митців і політруків, які тримали весь колектив у справжніх "єжових" рукавицях, не зважаючи на хрущовську "відлигу".

Я вже згадував, що я поробив усі можливі заходи (навіть подбав про відповідне товариство), щоб мати змогу зустрітися з живими людьми з України. Я, наприклад, три дні наперед знав, що артисти зупиняться в Прінц Едвард готелі, де я й появився за 3—4 години перед першим концертом. Кого шукати й кого питати? Знав, що є в числі артистів молодий бас А. Кікоть. Коли я в чергового клерка попросив число його кімнати, то він мене запитав, чи це людина з "російських артистів". Я відповів, що так. Він узяв список і почав шукати. Я осмілився і попросив його дати мені весь список, щоб я міг відшукати всіх, кого мені треба. Він, як водиться в Канаді, не вагаючись, дав мені його. Та не встиг я виписати й півтора десятка імен, як уже вскочив у халепу — на мене стався

ПЕРШИЙ НАПАД ЕМВЕДИСТА

До конторки підійшла група артистів. Один з них (пізніше я здогадався, що він, мабуть, був представником міністерства культури РСФСР), побачивши в мене список, почервонів від люті, і, простягаючи руку за списком, визвірився:

— Что ви делаете? Как вам не стидно!

Я, звичайно, список присунув ближче до себе, а він, не чекаючи на моє слово, накинувся на клерка. Клерк, виявляється, володіє російською мовою. Він його так лаяв, як свого підлеглого на якійсь соцбудові:

Як ви йому сміли дати список? Чи ви знаєте, хто він такий?

У його соціялістично-комуністичній мізерній голівці ніяк не вкладається, що клеркові вистачить того, що я людина, потребую адреси людини, яка мешкає в готелі і мені її дають. Це ніде, крім СРСР, "державною таємницею" не було.

І клерк, і я стримувались: я, щоб не втратити нагоди зустрітись з артистами, а клерк, щоб не втратити праці в готелі. Я тільки подумав: а що б то було, якби він мав тут стільки права, як у Москві має?

Врешті він зник. Я підійшов до телефону і почав телефонувати в кімнати, де мешкали артисти з українськими прізвищами. Та тут мене чекало перше розчарування: з кімнати А. Кікотя ніхто не відповів, а з двох інших мені відповіли "старшобратньою" мовою з московським гострим акцентом, що вони не українці, але тут, мовляв, українців є дуже багато — шукайте і знайдете...

Повів я оком по своїому спискові і бачу — "Мар'ян Коваль'". Ну, думаю, це вже мусить бути галичанин якийсь, бо не Коваленко, а Коваль, та ще й Мар'ян — справжнє католицьке ім'я.

Телефоную й чую:

Мар'ян Коваль слушает!

— Вибачте, я редактор українського журналу, моє прізвище Волиняк, я дуже хотів би з вами побачитись.

— Я сейчас сойду вниз...

Ну, думаю, фокус: і коли цей богопротивний "галичмон" устиг так окацапитись і набути такого акценту? От стахановець! Та в цей час з ліфту

виходить людина, яка своїм обличчям ніяк не схожа на слов'янина взагалі, й рекомендується:

— Мар'ян Коваль, руководітель хора ім. Пятніцкого...

Виявляється, що п. Коваль литовець, а не українець! Довелось мені вибачитись, мовляв, я був певен, що він українець. Почув ввічливе і стандартне, що тут українців дуже багато, шукайте і знайдете...

Вирішую діяти обережніше. Телефоную ще раз до Кікотя. Чую басовите "Галло!"

— Тут редактор українського журналу "Нові Дні". Скажіть, будьте ласкаві, чи міг би я розмовляти з паном Кікотем?

Маленька пауза і той же бас:

— Да, я Кікоть. А що ви хотіли?

— Пане Кікоть, я вас давно знаю з преси, мої читачки бачились з вами у Міннеаполісі, дуже гарно писали мені про вас. Чи не міг би я кілька хвилин порозмовляти з вами?

Знову пауза, а потім —

— Я зараз зійду вниз. Чекайте.

За кілька хвилин з ліфту виходить троє. Між ними кремезна, висока молода людина, яка зляканo міряє мене очима.

Перші хвилини зустрічі з цим молодим, але вже визначним артистом, вдруге розчарували мене: я побачив, що він смертельно боїться розмовляти зі мною. Мене обгорнув жаль за цю справді талановиту людину, яка в скорому часі, може, стане відомою на весь світ, але яка так опанована страхом, що безсила зважитись відповісти на питання навіть про місце свого народження.

У готелі нестерпна спека. У Торонті влітку температура часто сягає до 90 ступнів, а відсоток вологости повітря наближається до ста. Тоді людина тратить бажання жити. Я пропоную перейти через коридор і сісти в першорядній таверні цього ж готелю, де є охолодження. Кікоть вагається. Врешті, про щось шепочеться з двома хлопцями, з якими прийшов до мене, і зважується йти. Але тут, як ми були вже без свідків, його страх ще збільшується і мені його стало так шкода, що я вже не рад був, що взагалі почав з ним розмову.

Андрій Кікоть народився в 1929 році, в родині колгоспника, в с. Кам'янці, Диканського району, Полтавської области. У своїй рідній Кам'янці він закінчив середню школу, співаючи з хлопцями на вулиці і в самодіяльних хорах. На нього звернули увагу при перегляді колгоспної самодіяльности. Так Андрій Кікоть попав у Київську консерваторію, у якій провчився 5 літ, у клясі відомого співака Паторжинського. Консерваторію закінчив цього року і відразу пішов співати в Київську оперу. До речі, він у Київській опері вже два роки співав як стажор. Брав участь у змаганнях у трьох міжнародніх конкурсах молодих співаків: у кожному конкурсі переміг своїх суперників і з кожного з них вернувся із золотою медаллю. Два конкурси були в Москві, а третій у Тулузі, Франція.

Співав такі партії: Карася ("Запорожець за Дунаєм"), князя Греміна ("Євген Онєгін") та інші. Тепер готується до ролі Тараса Бульби в однойменній опері М. Лисенка. Одружений. Дружина — студентка театрального інституту. Має півріччу дочку. Заробляє три тисячі карбованців на місяць, мешкає на Хрещатику в новому будинкові.

На моє питання, "як ви там живете?" відповів: "Дуже добре. Багато ліпше, як було колись. Ви не повірите, п. Волиняк: у нас тепер хліб на столах, як у вас сахар..." Я поважно слухав, нічого не заперечував. Дуже мені хотілося запитати: "А як у вас "сахар"? Мабуть так, як у нас золото?" Але не хотів іще більше лякати й так на смерть залякану людину.

Українською мовою розмовляє вільно, але мова його, отака собі — тхне колгоспною культурою, про що свідчить і оцей "старшобратній" "сахар". Кікоть, мабуть, ще й досі вірить, що слово "цукор" є ознакою буржуазного націоналізму, то безпечніше буде уникати його. Російська вимова в нього поки що "не виходить".

Кікоть — розкішний бас. Його голос дуже глибокий, соковитий, повний ніжної теплоти. Теплота його голосу — запорука успіху у слухачів: Кікоть із своїми слухачами ніколи не розминеться.

Але міністерство культури покпило собі з нашого талановитого артиста: замість порядної української пісні чи арії з української опери (виступав же п. Кікоть у "російському фестивалі", то личило б проспівати щось українське!) дали йому співати безвредний для російського окупанта хахлацько-малоросійський солодкавий романсик "Взяв би я бандуру", який за більшовицьких часів чогось назвали "народньою піснею"". Знаю, що Кікоть скаже: "Та це ж хороша пісня! Навіть мій учитель, великий співак Паторжинський, цілий свій вік її співає!" Та співає... Але якщо вас цілий світ знатиме, як знає й Паторжинського, з трьох пісень ("Взяв би я бандуру", "Гоп, мої гречаники" і дует Одарки та Карася), то шкода, що ви маєте такий хороший голос...

Я сподіваюсь, що А. Кікоть матиме змогу прочитати це число "Нових Днів", або хоч його начальники прочитають і щось йому скажуть про нього. Тому осмілююсь звернути його увагу на один твір Юрія Яновського. Знаю, що Кікоть, висловлюючись соціялістичною термінологоєю, ціле своє життя "ішачив" у колгоспі, потім горбом брав середню школу й консерваторію і у його знаннях не може не бути "дір" і "провалів".Тут нема нічого страшного — все це згодом виповниться. Але я певен, що п. Кікоть не читав уважно творів Ю. Яновського. Дозволю собі зацитувати кусочок з його роману "Чотири шаблі":

> "Скільки пісень погублено тепер — старих і розрадних! Скільки мелодій увібрала в себе чужа гармошка — захрипла гістеричка, де ноти тьмаві, а пісні метушливі й неповажні, де знижується мистецька глибина мелодії, гармошка — демагог, багатоголоса перекупка! Ось співає скрипка чи розмовляє кобза: одна, ледве помітна нота простягається в повітрі, і її коливання таке ж, як і коливання повітря. Струна дає чистий — до божевілля — звук. Коливаються віки, вузьке коло часу поширюється на все життя всього народу. Рівна, прозора, проста до геніяльности нота

з'єднує віки. Завмирають люди, дрижать їхні плечі від розкритої таємниці, тремтять вії від набіглої щасливої сльози. Та скрипка грає далі. Нота міниться, пролітають дрібні сплески звуку, ніби в скрипці прориває ться сміх. Обличчя яснішають. Розчулена до краю душа жадібно сприймає веселі звуки. Ноги самі стукотять такт. Годі вже їх стримати, коли грає зворушлива скрипка."

Розумієте тепер, чого вас вислали за кордон з піснею "Взяв би я бандуру"? Російський окупант тільки й дбає, щоб українці по всьому світі співали "Взяв би я бандуру" та "Гоп, мої гречаники" — тоді комунізм, — вибачте — російський імперіялізм, напевно переможе в цілому світі! Без бою переможе.

На щастя, так трагічно ще не є. Раджу звернути увагу на **найновіший** репертуар ваших колег — зрозумієте, що є пісні, яких вам треба шукати, щоб хоч чудовий свій голос виявити у повній його красі й силі.

НЕСПОДІВАНА ЗУСТРІЧ

Як я повернувся в готель (Кікоть побіг перед мене, бо йому було "дуже ніколи"), то побачив чимало артистів. Тепер уже не було жодних труднощів розшукати українця. Я почав розмову з двома танцюристами, коли чую, що хтось мене торкає в плече. Повертаюсь — А. Кікоть.

— Пане Волиняк, я хочу познайомити вас з нашими визначними провідниками.

(Далі на сторінці 29-ій)

МАЛЯР ГЛІБ РАДЧЕНКО

(Продовження із стор. 1-ої)

будуть, як у Європі, в пошані й картини, і вірші. З цією думкою я складаю "на кращі часи" один до одного списані аркуші, а Радченко — полотна. Деякі з них прикрашують його (а також мою) кімнату, деякі продано нечисленним любителям малярства в Канаді, деякі (релігійного змісту) прикрашують церкву в м. Лашина.

Гліб Радченко. Автопортрет.

Г. Радченко — харків'янин. Малювати почав ще з шкільної лави під керівництвом знаного художника О. Савенка, з яким провів багато радісних годин за малюванням з натури, передовсім краєвидів. Молодим малярським помічником пробував свої сили в розписі церков, що скінчилось, як і слід було сподіватися, арештом, разом з групою національно-свідомих харківських школярів. Згодом Радченко вступив до Харківського Художнього Інституту, по закінченні якого брав участь в багатьох малярських виставах, демонструючи переважно праці з олійного живопису: краєвиди, портрети, натюрморти і фігурні композиції — "Дніпро на світанку" та інші. Портрети й пейзажі лягли в основу його творчости, оцінюючи які, заслужений діяч мистецтва, проф. Микола Г. Бурачек, пише: "Перше, що почувається в пейзажах Г. Радченка — це оксамитна м'якість тонів, виписаність, кольористичне узагальнення образу з добре переданими плянами. Моменти настрою відповідного часу природи з повітряною насиченістю передані надзвичайно чуттєво. Тут він з'являється нам, як справжній поет природи".

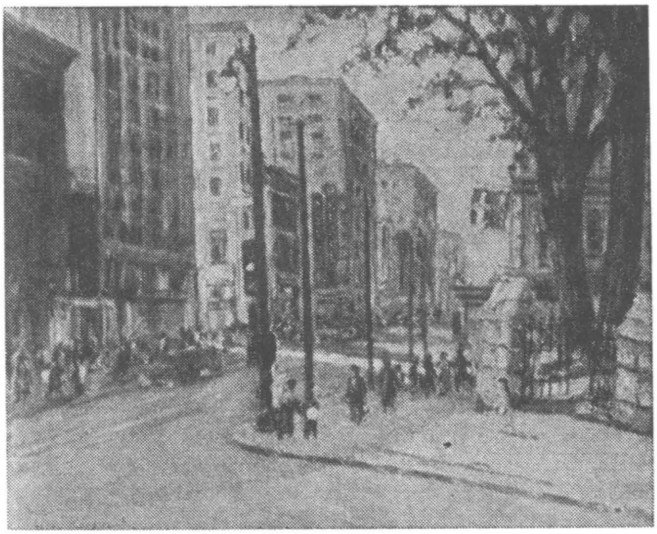
Високу оцінку фахової критики здобули також портретні праці Радченка. Проф. Прохорів відзначив уміння відтворювати психологічні прикмети об'єкту та підкреслювати індивідуальні риси, а також — легкість

Гліб Радченко. Портрет сестри. Олія

лінія, характеристику форми цілости та вдале розв'язання проблеми тла, як однієї з найважніших проблем в малярстві. Серйозно розробляє мистець також проблему світлотіні, "якою він дуже захоплюється, особливо в працях на пленері, гра світла і тіней від сонця з повітряним океаном надзвичайно поширюють можливість живописного бачення природи". Розробка цих проблем приводить мистця до вищої досконалости, особливо в зальцбурзькому періоді.

В дні еміграційного ісходу, в таборі, і тепер в Канаді, де вільний від фабричної чи подібної праці час падає до нас скупими краплями, Радченко не лишає пензля надто довго сухим. В краківський період еміграції він створив "Захід сонця", "Скелю з Мадонною", "Каплицю", "Весняний мотив", "Манастир", багато шкіців, етюдів, портрет матері й сестри. Дуже плодотворним був зальцбурзький період. Мистець бере участь в українських та австрійських малярських виставах (Зальцбург, Браунав), активно працює в Спілці Українських Науковців, Літераторів і Мистців та Об'єднанні Австрійських Мистців. За цей період ним створені: "Альпи", "Весна", "Гуцулка" (портрет), "Маки", "Замок", "Соняшники", "Провесна", "Брама", "Вечір", "Селянин з Полтавщини", "Молодиця", "Шевченко на дніпрових порогах", портрети Т. Шевченка, Л. Українки, Г. Сковороди та ін., а також декорації до опери "Запорожець за Дунаєм". Частину праць цього періоду закуплено для лондонських музеїв.

Гліб Радченко. Вул. Сант Катеріне в Монтреалі. Олія.

В Канаді (Монтреал), де Радченко оселився три роки тому, він продовжує, в міру можливостей, творчу працю. За цей час намальовано ряд портретів і краєвидів. Тепер мистець працює над новими картинами з українською та канадською тематикою.

Закінчуючи цю побіжну нотатку про нашого талановитого земляка, якому, здається, ні в яких умовах не зраджує оптимізм, наведемо, як своєрідне резюме, слова директора картинної галереї Зальцбургу, проф. Функе, про творчість Г. Радченка:

"Вражають живописні сторони творів цього мистця. Це своєрідне й оригінальне явище в житті нашої галереї. Динаміка кольорів проникає суцільним кольоритним мереживом тонів через всі полотна мистця, напоєні сферою повітря й сонця... Крім того така людяність і сердечна теплота почувань в цих творах, що назавжди лишає незабутнє враження у глядача. Техніка його олійного живопису надзвичайно витончена і служить тільки як втілення суті відповідного об'єкту природи від найтонших поруxів пензля до бурхливого пастозного письма образу"...

Борис Олександрів

Гліб Радченко. Бабуся і внук. Олія.

Вийшла обмеженим накладом нова книжка

Василя ЧАПЛЕНКА

ДЕЩО ПРО МОВУ

збірка лінгвістичних статтей.

Ціна 1.00 доляр.

Замовляти:

Vasyl Chaplenko
c/o UVAN — 11½ W. 26th St. New York
N. Y. U.S.A.

РЕЦЕНЗІЇ

ПРО ОДНІ ЦІКАВІ СПОГАДИ

Михайло РУДНИЦЬКИЙ: ПИСЬМЕННИКИ ЗБЛИЗЬКА. Спогади. Книжково-журнальне Видавництво, Львів, 1958, Ст. 168+4.

Збірка спогадів д-ра Мих. Рудницького, — скажу це відразу, — дуже цікава й варта уваги не тільки наших літературознавців, але й ширшого загалу українського громадянства, що цікавиться рідним письменством та його діячами. Оповідає в ній автор про таких письменників: Івана Франка, Михайла Павлика, Леся Мартовича, Василя Стефаника, Осипа Маковея й Марка Черемшину, оповідає незвичайно жваво, з дотепом і гумором, пересипаючи свою оповідь анекдотами, тому його спогади читаються з неослабним інтересом, наче гарна повість.

Д-р Рудницький знав особисто персонажів своїх спогадів, а з деякими з них, як от з Мартовичем, Стефаником і Черемшиною, був у дружніх взаєминах. Можна просто подивляти пам'ять автора, так багато подробиць з життя згаданих письменників він зафіксував і так багато запам'ятав із розмов із ними та з їх висловлювань. Очевидно, характер і тон окремих спогадів різняться в залежності від тої особи, про яку йде мова. Франко, Павлик і Маковей були значно старші за автора й це не могло не відбитися й на спогадах його про них. Вони не мають того товариського забарвлення, що спогади про молодшу трійцю.

У свої спогади вставляє автор у відповідних місцях і чужі. Так, говорячи про Франка, наводить згадки про нього Стефаника й Каспровича; у спогаді про Павлика подає, що розповів про нього його косівський приятель ткач Кременюк; у спогаді про Маковея наводить його згадки про Ольгу Кобилянську та Андрія Чайковського, а в спогаді про Черемшину — згадки про нього Маковея. Всі спогади овіяні пошаною й теплом, зокрема про приятелів автора — Стефаника, Мартовича й Черемшину. Дають вони багато цікавого й цінного матеріялу для пізнання й зрозуміння життя і творчости згадуваних автором письменників. На користь книжки треба віднести й брак так часто практикованих у підрадянських авторів запобігливости перед режимом і намагання вихвалляти його, сказати б, "заднім числом", навіть у згадках про ті часи й події, коли й не пахло його духом. Певну данину сучасності можна помітити хіба у спогаді про Павлика.

Антипод Франка, людина незвичайно наївна — і в житті і в своїй політичній діяльності — Павлик тепер у великих ласках у більшовиків, як фаховий революціонер, друг і "сподвижник" російських "революціонерів-демократів". Рудницький наводить, між іншим, такі Павликові слова із своєї з ним розмови: "Нам треба розвіяти фальшивий погляд, нібито в Галичині вся інтеліґенція — вороги російської культури. Ми мусимо ввесь час підкреслювати, що ті, хто втік у Відень (перед наступом москалів на Галичину в 1914 р. — В. Д.) — вороги нашого народу, який не боїться росіян, а навіть прихильно ставиться до них..." (ст. 79). Що Павлик, подібно, як і Франко, і як більшість західньоукраїнської інтеліґенції, не був ворогом російської культури, літератури й науки — це правда, але щоб він називав ворогами всіх тих, що втекли перед російським окупантом, це вже лишаю на сумлінні автора.

Скільки я знав Павлика, а знав я його не менше, ніж п-р М. Рудницький, він, не зважаючи на всю свою дитячу наївність, не міг так висловитись. Таж не треба забувати, що Павликів підпис стояв на першому місці антиросійської відозви Головної Української Ради, як провідника Радикальної Партії. Правда, сам він не втік, але лишень тому, що був застарий і немощний. І тільки стан його здоров'я врятував його, як і Франка, від вивезення в глиб російської тюрми народів. Як міг Павлик назвати всіх тих, що повтікали перед москалями, ворогами, коли між ними були і його партійні товариші, — він, завзятий український самостійник і не менш завзятий ворог царизму?! Більшовики ніяк не можуть дарувати йому його самостійництва, хоч і як хочуть уставити його образ у свій божник поруч Франка та інших інкорпорованих ними українських письменників. Вороже ставлення Павлика і Франка до російської окупації Рудницький з цензурних причин промовчує: в СРСР тепер не можна лаяти царизм за його національну політику, бо більшовики її продовжують ще з більшим цинізмом, а зокрема прославляють царську політику в окупованих українських землях Австро-Угорщини, де нібито народ з розпростертими обіймами зустрічав царське військо й царську адміністрацію. Це промовчування мусимо нашому авторові дарувати, але не можемо йому вибачити, коли, наприклад, він каже, що нібито Омелян Огоновський, передруковуючи Шевченкові твори, "не міг залишити виразів, які могли ображати римського папу або польських панів" (ст. 73). Правда, д-р Рудницький вкладає ці слова в уста Павлика, але очевидно, "ад узум дельфіні", бо ж він не може не знати, як було насправді. У популярних або шкільних виданнях Шевченкових поезій, як наприклад у книжечках "Просвіти" 80-их років або в призначених для шкільного вжитку читанках, справді викидалися або злагіднювались деякі різкі висловн Тараса Григоровича з огляду на релігійні почування молодеиьких учнів чи читачів або з уваги на цензуру шкільну чи загальну. За це, як знаємо, видавців чи укладачів сильно ганьбив Драгоманов, але робив це в усякому разі не Огоновський. У виданні Шевченкових творів НТШ, зредагованих саме Огоновським, нема жадних змін чи купюр. Автор, як літературознавець, повинен це знати й не ширити неправди, яку ніхто за залізною заслоною не може спростувати. Це твердження автора тим несмачніше й нетактовніше, що сам він дуже добре знає, як більшовицька цензура спотворює Шевченкові твори навіть у нібито "наукових" виданнях.

Компліментом у бік режиму може бути й те, що оповідає д-р Рудницький про захоплення Черемшини українським видавничим рухом у підрадянській Україні в 20-их роках. Його, як і інших західніх українців, не могло не тішити, що там буйно розвивались українська література, наука й мистецтво, зокрема той факт, що на Наддніпрянщині дуже цікавляться його творами й охоче їх друкують. Але це його захоплення "ренесансом" тих років не треба відносити на рахунок більшовицької владн, як це може виглядати з авторового переказу Черемшининих висловів. Очевидно, у розентузіязмованого Черемшини могли вирватися слова, що їх наводить Рудницький: "Бувають такі хвилі, коли мені хочеться плюнути на все й пішки перейти кордон" (ст. 169). Але цей ентузіязм, викликаний творчістю східньоукраїнських письменників, погасила в ньому, як і в Стефаникові та інших, антиукраїнська політика Кремля,

що почалася з наступом Москви в 1929-му році на українську літературу, науку й культуру і продовжувалася в щораз більшому ступні в дальших роках, дійшовши до систематичного фізичного нищення української інтеліґенції й народу, до справжнього геноциду. Тоді вже ні Черемшина, ні хто інший з колишніх ентузіястів не поривався в радянську Україну.

Врешті, ще кілька завваг до спогадів М. Рудницького. Він каже, що "Франко не мав часу складати каталога придбаних книжок" (ст. 19). Це помилка. Навпаки, Франко дуже уважно складав каталог своєї бібліотеки. У його архіві лишилося кілька власноручно списаних ним каталогів, які він навіть пооправляв. Тільки вже в останніх роках, коли він уже негоден був писати своїми покрученими тяжкою хворобою руками, він цього не робив. І коли при передачі Франкового архіву й бібліотеки Науковому Товариству імені Шевченка, згідно з його заповітом, треба було подати до суду для затвердження тестаменту виказ його літературної спадщини, я мусів наспіх доповнювати його власні списки.

Оповідаючи на ст. 41-ій про Франкові відвідини лавірні, де він переглядав стоси різних газет і журналів, автор не відмітив того факту, що Франко не раз черпав теми для своїх поезій з літературних додатків до великих німецьких щоденників, а то й просто перекладав чи переробляв вірші часом зовсім другорядних німецьких поетів, що містилися в цих додатках. У другу він не завжди зазначав джерело свого твору, особливо, коли сильно переробив оригінал. Нашим літературознавцям слід би було переглянути літературні додатки до авґсбурзьких, берлінських, віденських, мюнхенських та франкфуртських щоденників 90-900-них років та пошукати в них первовзорів деяких Франкових поезій, що вважаються за його оригінальні твори. Це не була б ніяка зневага для Франка і його поетичної творчости, бо його переспіви напевно стоять значно вище за твори тих другорядних німецьких авторів, які звернули на себе увагу нашого майстра, як це ми бачимо з його перекладів чужинецьких творів, де він зазначив їхніх авторів. Добре знав про Франкові позички покійний акад. Василь Щурат, як очевидець, і про це мені не раз оповідав, але був він надто лінивий, щоб списати те, що знав про такі речі. На ст. 55-ій оповідає Рудницький, що він майже щовечора бачив, як Франко ніс своїми скоцюрбленими руками бухінець хліба, й додає, що він, не зважаючи на свій вік, якби не хвороба, міг би йти енергійною ходою, з піднесеною головою. Але Франко в тому часі, коли наш автор його бачив з бухінцем хліба, зовсім не був такий старий, як би це виглядало з контексту спогадів. Адже ж помер Франко, маючи всього 60 років. Це лише тяжка недуга так його похилила.

Каже Рудницький про Павлика: "Він не звик оповідати про свої успіхи та невдачі" (ст. 69). Це невірно. Якщо автор не чув про Павликові нарікання чи перехвалки від тих людей, що його добре знали, то міг би довідатися про це з Павликової кореспонденції, зокрема з його листів до Драгоманова. Тоді б не писав цих слів.

Павлик до занудн розписувався про свої справжні й уявлені хвороби та різні невдачі, включно в коханні, та наївно, як дитина, хвалився своїми успіхами — політичними, громадськими, літературними й любовними.

Про Стефаника розповідає автор, немов би то він скаржився на підрадянські українські видавництва за виправляння мови його творів на літературний лад, при чому "щось вивітрювалося з них — той запах моєї рідної мови, який має в собі і сільський солений піт, і пахощі полину та материнки" (ст. 129). З цього приводу я зауважу, що, навпаки, Стефаник тішився цим виправлюванням, бо через це, мовляв, його твори стають загальноприступними для всіх радянських читачів, і жалкував, що не може писати літературною мовою. Розмовляючи з ним про ці виправлювання, я й покійний акад. Вол. Гнатюк обурювалися на них і домагалися від нього, щоб він не дозволяв калічити свою мову, бо через це його твори цілком спотворюються і тратять власне той запах, за яким, як каже д-р Рудницький, Стефаник нібито так побивався. Але Стефаник з нами не погоджувався і зовсім не обурювався на виправлювання, а, навпаки, був з них дуже вдоволений.

Стефаник свого часу відвідував радянського консула у Львові, щоб відібрати признану йому урядом радянської України пенсію. Відмовившися від неї після спричиненого червоною Москвою голоду в Україні в 1933-му році, опинився він у скрутному матеріяльному становищі, — і от тоді митрополит Шептицький рятував його від злиднів. У спогадах д-ра Рудницького Стефаникові візити до консула й до митрополита відбуваються чомусь одночасно — це не відповідає правді. А що найгірше, то це наведений автором нібито зі слів самого Стефаника мотив, яким він оправдував свої відвідини митрополита: "Зовсім ясно, — казав буцім то Стефаник, — що мої вороги можуть казитись від злости, чому я відвідую консула. Але як мої приятелі не розуміють, що я ходжу до Шептицького, щоб знати, що думають про нас наші в о р о г и (підкреслення моє. В. Д.), зіправди дивуюсь" (ст. 133). Із Стефаником я був у дуже дружніх взаєминах і кожного разу, приїжджаючи до Львова, він був моїм гостем і завжди звірявся з своїх відвідин, — чи то у консула, чи пізніше у митрополита Андрія. Запевняю, що покійний мій приятель і кум ніколи не озивався про митрополита в такому дусі, як пише Рудницький. Навпаки, завжди з великою пошаною й пієтизмом, а про ворога він так би не говорив. Стефаник був людиною наскрізь чесною і щирою, ніколи не кривив душею, а навпаки — був до рубашности правдивий. Це просто неймовірна річ, щоб він, одержуючи від митрополита допомогу, озивався про свого добродія, що рятував його з біди, як про ворога, думки якого ходив вивідувати. Навіщо й для якого вжитку?

Якщо Стефаник і сказав щось подібне, то хіба жартом, а не поважно. Тут, здається, д-р Рудницький согрішив, бажаючи виправдати перед своїм більшовицьким начальством Стефаникові відвідини митрополита. Мабуть теж з цією метою знеславив д-р Рудницький і львівські українські видавництва 20-их років, говорячи, що переважали серед них ті, "які одержували таємні фонди з нечистих джерел, названі "гадючими" (ст. 145). Кожний, хто знає тодішню дійсність на українському видавничому фронті під Польщею, рішуче запротестує проти такого обурливого твердження М. Рудницького. А втім, б'є воно передусім самого автора, що співпрацював у цих видавництвах. Написав він цю неправду либонь "ад узум дельфіні", бо більшовики усю західньоукраїнську культуру і всяку іншу діяльність об'являють ворожою народові, веденою за гроші й на користь чи то поляків, чи німців, чи Ватикану.

Але поза зазначеним вище, може, недоброзичливим

пасквілями, спогади д-ра М. Рудницького витримані назагал у зовсім пристойному тоні, без звичайних у підрадянських авторів тиміямів на честь окупанта й прокльонів на адресу його ворогів. Відмічуючи негативні сторони його спогадів, я не хочу цим підкопувати їх вартість. Вони безперечно цікаві й дають багато цінного для пізнання життя і творчости згаданих у них письменників. Відкинувши куколь, що його я вище визбирав, матимемо чисте зерно. Ради цього доброго зерна я й рекомендую познайомитись із спогадами д-ра Михайла Рудницького — вони справді варті нашої уваги.

Володимир ДОРОШЕНКО

ЗУСТРІЧ З ЛЮДЬМИ З ТОГО СВІТУ

(Продовження із сторінки 25-ої)

— Дуже радо, — відповідаю я і йду за ним.

Він мене підводить до кремезного добре збудованого і добре вгодованого чоловіка років під сорок, що стояв у великому гурті артистів. Я вирішив, що це хтось із мистецьких керівників. Чи не Вронський? — думаю собі.

— Дуже мені приємно, — кажу, редактор журналу "Нові Дні" Волиняк.

— О! — сміється незнайомий. — То це ви? Дуже приємно — ваш читач Жабченко!

А потім додає:

Атташе радянської амбасади в Оттаві!

Я не належу до боягузів, але трохи оторопів від несподіванки.

— А мені тут сказали, що наших артистів атакують якісь редактори й кореспонденти, то я вирішив виявити, що то за редактори.

— Я нікого не атакую, а просто знайомлюсь з артистами.

— Розумію, розумію! Шукаєте чогось, щоб потім проїхатись по нас. А як вам подобаються наші хлопці й дівчата?

— Хороші! Але вони мене дуже бояться. Скажіть їм, що я їх у тюрму не посаджу.

— Хто боїться?

— Андрій Кікоть.

— Що ви, що ви! Він просто соромливий, бо ще дуже молодий...

Пане Жабченко, оскільки ви дипломат і живете стало в Канаді, то може б ми розмовляли нормальною мовою, а не водили один одного за носа? Шкода часу.

Добре. Прошу знайомитись... і знайомить мене з однією жінкою і чоловіком, які, виявляються, також співробітниками амбасади. Я скривився, бо кожного разу, як я телефонував у якусь кімнату, то вони теж набирали номер телефону поруч зі мною...

Чого не вертаєтесь додому? Тепер уже все змінилось — ви не пізнаєте України!

— Раз артисти бояться розмовляти з людьми, то нічого не змінилось. Це раз. А два якби вам "рідна влада" допекла так, як мені, то ви б теж були зі мною разом.

Обличчя моїх співбесідників поважніють.

— Сиділи в тюрмі? Були заслані? Де й за що?

У Києві й Дніпропетровську та на Біломорсько-Балтійському каналі. Питаєте за що? За те, що я українець і людина.

— Були помилки. Але тепер того вже нема. І не буде.

На моє запитання, хто він, пан Жабченко відповів:

— Я родом з Василькова. А як я вам скажу, що я закінчив історичний факультет Одеського університету, то ви однак напишете, що я закінчив вищу школу "кровожадних енкаведистів". Бо як інакше ви скажете про представника "поневоленої України", як ви вважаєте себе представником "вільної України"?

При цьому його обличчя скривилось. Я наочно побачив, який благородний вчинок зробили американський Конгрес і президент Айзенгавер, проголосивши тиждень поневолених націй, і на четвертому місці (серед 22 перечислених у декларації окупованих Росією народів) поставив саме Україну. Ні, це не був холостий постріл — він попав у ціль. Українцям, за стараннями яких цей тиждень і проголошено, лишилося тільки використати його.

— Так, пане Жабченко. Я — представник віль-

ЗВУКОЗАПИСНА СТУДІЯ "УТА"
142 Second Avenue — New-York, 3 N.Y., USA

— виготовила —

ДОВГОГРАЙНІ ПЛАТІВКИ

1. У виконанні — Йосипа Гірняка:
В. Стефаника: "Сини", О. Вишня: "Чухраїнці", "Чукрен", "Лекції по українознавству".
2. У виконанні — О. Добровольської:
"Народні казки"
Незабаром будуть виготовлені:
1. Казки та байки для дітей дошкільного віку, 2.Твори Шевченка, "Монологи" Гриця Зозулі, 4. "Мойсей" Івана Франка, 5. Пісні чоловічого хору „Думка".
Ціна одної платівки — $3.95
Замовлення слати, залучаючи поштовий переказ або чек на адресу:
UTA Recording's Studios, Inc.
P.O. Box 23, Cooper Station,
New-York 3, N. Y., USA

У Канаді платівки "УТА" можна набувати у представника "УТА":
Mrs. N. Spolska
210 Oakmount Rd.
Toronto 9, Ont., Canada

ІНТЕРНАЦІОНАЛЬНИЙ ІНСТИТУТ МЕТРОПОЛІЇ ТОРОНТО СПІВУЧАСНИК "ЮНАЙТЕД ЕПІЛ"
просить повідомити, що його нова адреса така:
709 College St., Toronto 4, Ont.
Телефон: LE 7-2561
Виконавчий директор Пані **В. Е. ВЕСТ**

ної України, але ви атташе навіть не української радянської амбасади, а таки московської...

На цьому ми розстались, бо треба було вже йти на концерт.

ПОЛІТИЧНА ПЕРЕПАЛКА

Про характер і якість концерту я вже писав. По концерті я приїхав знову до готелю. Але не сам — зі мною ще було троє наших читачів. Я шукав за В. Вронським (керівником балету київської опери), за заслуженими артистами України Л. Герасимчук та М. Апухтіном, фото яких (з балету "Маруся Богуславка"), було видруковане на обкладинці "Нових Днів" ч. 106 (за листопад, 1958 р.), та за прімабалеріною Київської опери Оленою Потаповою.

Заслужений артист України Микола Олександрович Апухтін скоро прийшов. Коли я показав журнал з його фотом, то він дуже здивувався і запитав, чи є в журналі і якась стаття. Я пояснив, що статті нема, бо я не міг добути матеріялу, але я був захоплений виконанням його і Л. Герасимчук (бачив балет "Маруся Богуславка" на фільмі), то видрукував хоч фото. Виявляється, Л. Герасимчук Апухтінова дружина і вона вмерла цього літа під час пологів. Ця вістка мене вкрай засмутила і я висловив Миколі Олександровичу своє щире співчуття.

Апухтін народився в Ташкенті. Мати українка, батько росіянин. Фахову освіту здобув у Ленінграді, у Києві осів уже по війні. Працював довший час викладачем у Київській хореографічній школі. Кілька його учнів (наприклад, Ф. Баклан, що сидів поруч зі мною) вже танцюють провідні ролі. Розмовляє досить поправно українською мовою, запевняє мене, що українська мова в Києві ніяк не упосліджена, що в опері тепер на чистоту мови звертають особливу увагу. Дуже йому не подобалось, як ми розмовляли про винищення українського народу, зокрема інтелігенції.

— Були помилки, але тепер уже не те. Як було погано, то було всім погано, а як стало добре, то теж усім... Я не розумію, чого така ненависть до росіян?

— Ненависть не до росіян, — пояснюю я, — а до окупантів. — Назвіть мені імена розстріляних російських письменників! А от я вам можу дати список 250 знищених українських письменників.

— Ну, це вже вибачте! — протестує Апухін. — Раз розстріляли, то значить винен!

— Ні, не винен, — спокійно заперечую. — От, наприклад, Миколу Куліша, Івана Микитенка та інших розстріляли, а тепер реабілітували й навіть твори їх видали.

— Ну, от бачите, — тішиться Апухін. — От і чесно! Помилилися і чесно сказали: "Ми помилились!" Чого ж ви ще хочете?

Ф. Баклан і собі активно підтримує свого колишнього вчителя:

— Ні, пане Волиняк, ви вже занадто перебільшуєте.

— Перебільшую? Ану я вас поставлю "под стєнку" і "шльопну", а потім скажу: вибачте, я помилився — М. Апухтін і Ф. Баклан були порядні люди, а я їх дарма "пошльопав"... А як я так перестріляю цілий колектив Київської опери, чи більше половини української інтелігенції взагалі, заморю голодом 7 -8 мільйонів селян, а потім "покаюсь", то ви вважатимете мене чесною людиною?

Мої співбесідники мовчать. Треба було міняти тему. Починаємо знову про мистецтво. Я приніс з собою пару десятків різних чисел "Нових Днів", цілу пачку газет з останньої пошти, в т. числі "Свободу", "Гомін України", "Український Голос", "Нашу Мету' та чимало інших.

— Якщо не боїтесь, то прогляньте.

— Хто вам сказав, що ми чогось боїмось? Давайте!

Справді розібрали й почали читати. Заслужений артист України Б. Степаненко узяв "Нові Дні" ч. 107 і відразу накинувся на статтю "Останній Довженків фільм". Через пару хвилин уже заявив протест:

(Закінчення в черговому числі).

"КОЗУБ" РОЗПОЧАВ СЕЗОН

Літературно-мистецький клюб "Козуб" розпочав новий сезон. Відкриття сезону зроблено вечором "Гетьман Іван Мазепа в поезії".

Уривок із Сосюриної поеми "Мазепа" майстерно прочитав Дмитро Романик, який сьогодні є одним з найкращих читців Торонта.

Зіна Семенюк з успіхом прочитала Веретенченків переклад Байронової поеми "Мазепа".

П. Степ читав власні твори, присвячені Мазепі.

Вечір відбувся з повним успіхом.

2-го жовтня в "Козубі" відбулась доповідь С. Фодчука: "Гайворонський — композитор і педагог".

Вечори "Козуба" відбуваються кожної п'ятниці.

Watson's

СПОРТОВІ ШОРТИ

372

Рухливі мужчини високо цінять атлетичний піддержувач Ватсон'с та потрійне черевне скріплення. Еластичний поясок — недосяжна вигода для мужчин. Фаховий крій. Легко переться, не вимагає гладження. Носиться довго. підходяча сорочинка.

З МІСЦЕВОГО ЖИТТЯ

ЩО ТАКЕ "ЮНАЙТЕД ЕПІЛ"?

У кожній демократичній державі є крім державної допомоги своїм громадянам, чимало усяких громадських добродійних товариств та об'єднань. Особливо багато є їх у Канаді. Ми, новоприбулі, ще й досі не зовсім уявляємо розмір і обсяг тієї великої благородної праці, яку виконують ці т-ва Колись вони виконували всяку допомогу: навіть помагали безробітним. Тепер інші часи і канадський уряд сам піклується безробітними, забезпечує цілком чи частинно медичне лікування хворих тощо, тощо.

Але є ще чимало випадків, коли уряд не бере на себе обов'язків щодо окремих громадян. Візьмемо такий приклад: мати кількох дітей захворіла й пішла в лікарню. Федеральний і провінційний уряди беруть на себе частинно чи навіть цілком вартість лікування, але діти лишились без догляду чи навіть і без засобів для існування. Тоді добровільні громадські організації, напр., "Візітінг Гоуммейкерс Асошієйшен", потурбуються доглядом і забезпеченням дітей.

Сліпими заопікується й завжди допоможе їм "Кенедіян Нешенел Інстітют фор де Блайнд"; дітям-калікам допоможе "Чілдренс Ейд Сосайті"; знайти працю, одержати пораду й допомогу в родинних та мешканевих справах допоможуть товариства "Ред Крос", "Інтернешенел Інстітют", "Тревелерс Ейд Сосайти" та інші; допомогу й пораду у вихованні молоді, в культосвітній ділянці тощо дадуть такі т-ва як ІМКА та ІВКА і т. д. Напр., український літературний клюб "Козуб" від початку свого існування міститься в гарних приміщеннях ІВКА за мінімальну ціну.

Все це організації, які утримуються громадянством. Усі вони об'єднані в "Юнайтед Епіл" (Об'єднаний заклик"), який раз на рік робить збірку між громадянством. Зібрані гроші підуть на створення фондів для 88 таких організацій. Цього року в Торонті запляновано зібрати коло 10 мільйонів долярів у кампанії "Юнайтед Епіл".

Тепер для громадянина демократичної держави мало платити податок: треба ще вміти помогти своєму сусідові. "Юнайтед Епіл" просить нас інформувати про це наших читачів і подати їм до відома, що в разі потреби якоїсь допомоги треба зателефонувати на число ЕМ 3-4971, а у вечірніх годинах на телефон ЕМ 3-4975.

Ніколи не треба забувати, що щоб мати моральне право на допомогу, треба вміти помагати іншим.

У СПРАВІ СПІВПРАЦІ ПРОФ. Юрія ШЕРЕХА

Багато читачів запитують, чому довший час не пише проф. Юрій Шерех. Я багатьом читачам відповідав особисто і мені це, врешті, надоїло. Тому роблю тепер загальне вияснення, щоб хтось із читачів не подумав, що я легковажу нашими співробітниками, чи, може, навіть я сам завинив у тім.

Відомо, що Юрій Шерех стало друкувався в "Нових Днях". Бувало інколи, що протягом року в "Нових Днях" появлялося 8—10 його статтей. Якщо його статті були колись і в інших виданнях, то це був виняток.

У нас з Ю. Шерехом були найкращі редакторсько-авторські взаємини. Я ще й досі вважаю Юрія Володимировича одним із найкультурніших і найблагороднішних наших авторів. Дехто з наших співробітників вважали, що Ю. Шерех дуже тисне на мене, що він має вплив на те, хто пише в "Нових Днях" і навіть, що пише. Ці підозри безпідставні: Ю. Шерех ніколи не цікавився своїми "сусідами по журналі", як він висловлювався. Він знав себе, знав, що і як він пише і був дуже толерантним до своїх сусідів на сторінках журналу.

Це в мене викликало не лиш повагу, а просто любов до нього, бо з деякими іншими авторами я мав з цього приводу клопоти. Взагалі я вважаю Шереха винятково толерантною й культурною людиною. Він завжди враховував умови, у яких я працюю, і часто, коли коректа в мене була не то що поганою, а злочинною навіть (я її здебільша роблю навстоячки в друкарні або в трамваї, їдучи з друкарні додому чи на пошту) і в його справді хорошій статті були перекручені не то слова, а навіть думки, — то він за це ніколи не вкорочував мені віку, а лиш домагався виправити тільки найважливіше.

Щоб читачам було зрозуміло, наскільки Юрій Володимирович культурний і приємний співробітник, скажу, що бували випадки, що я писав йому: "Одержав статтю. Чудова, хоч я з жодною Вашою думкою не погоджуюсь. Сьогодні здав її в склад. Піде в чергове число". І Юрій Володимирович ніколи за це не гнівався. Не кожному авторові я так одверто заявлю, що ні в чому з ним не погоджуюсь, себто заперечую його твір цілком.

Ю. Шерех з пошаною ставився до нашого журналу, хоч "Нові Дні" його цілком задовольнити не могли: його мрія — журнал для вибраної інтеліґенції. Такий журнал видавати можна, але для такого видання треба мати або дотацію від якоїсь установи, або мати за плечима якусь партію чи церкву. Та признаймося щиро — і авторів добрих у нас обмаль. Відомо, що кожен, хто має гроші, так чи інакше буде домагатись впливу на видання. Мені цей "вплив" остогид у "країні будованого соціялізму", то я на якусь фінансову "допомогу" піти не міг, хоч такі пропозиції я мав від протилежного напрямку організацій і від кількох багатих осіб.

Юрій Володимирович це також прекрасно розумів, але від цього йому не було легше. Моя метода поступово підвищувати рівень, здобувши мінімум читачів, йому видавалась безнадійною. Мені здається, що Юрій Володимирович просто зневірився в силах еміґрації. Я йому кількакратно писав, що читачі його люблять і шанують, що через усяку людську нечисть не варто вирікатись порядних читачів і т. д. Він мовчав. Остання моя розмова з ним на цю тему була на з'їзді письменників у Нью-Йорку (7 грудня м. року).

Розмова відбулася дослівно так:

— Юрію Володимировичу, напишіть хоч одну статтю, бо інакше я повішусь!

— То вже шукайте вірьовку, бо я нічого не напишу!

У цей час поет Л. Лиман, що весь час ходив з фотоапаратом, натиснув кнопку і ще й завважив:

— Знаменито! Це буде історичне фото!

Так от замість Шерехової статті я друкую тут це "історичне фото". Якщо воно вдовольнить прихильників його творчости, то добре. А якщо ні, то я признаюсь у своїому безсиллі: раз чоловік вирішив ізолюватись, то вже нічого не зробиш...

Коли я потім сказав, що, мовляв, жарти жартами, а чому б не написати час од часу статті, то я почув:

— А кому це потрібне? "Нові Дні" благополучно існують і без мене...

Це все, що я можу сказати нашим читачам з цього приводу. Я, наприклад, сподіваюсь, що ця "самоізоляція" Юрієві Володимировичу колись надоїсть і він рано чи пізно озветься. Будемо сподіватись, що він озветься знову в "Нових Днях", бо саме серед наших читачів він має найбільше шанувачів його інтелекту, свіжости думки і сміливости у виборі тем та в їх трактуванні.

П. ВОЛИНЯК

Вибачте, дорогий Юрію Володимировичу, що я без Вашого дозволу зробив це вияснення нашим читачам. Але це ж — наші читачі, вони до нас ставляться з довірою й пошаною, а часто-густо і з любов'ю. То чого маємо з ними "нечемно" поводитись? Я вважаю, що Ви якесь вияснення зробите самі...

Врешті, я Вам писав і казав, що читачі мене дуже допікають Вашою мовчанкою. Що б Ви зробили на моєму місці?..

Так оце те, за виразом Л. Лимана "історичне фото". Якийсь чолов'яга, побачивши, що між Шерехом і Волиняком утворилася щілина, вирішив заповнити її своїм симпатичним обличчям...

Подвоїмо кількість передплатників журналу до його 10-річчя!

За браком місця ми в попередньому числі не могли видрукувати всіх листів від читачів з приводу нашої кампанії за подвоєння числа передплатників. В цьому числі друкуємо всі листи: і ті, які залишились з минулого числа, і нові.

Чекаємо на Вашого листа й передплатника, дорогий читачу! Хай наша кампанія не закінчиться нічим — подвоїти число передплатників справді можливо, якщо Ви цього захочете!

Редакція.

ЧИТАЧІ ПИШУТЬ

А ось уривок з листа одного порядного магістра (того, що таки не дарма витирав штанами університетську лавку):

"... через усі оті клопоти я зовсім вибився з читання, бо не було часу. Та я таки вспів прочитати Ваш заклик приєднати передплатників. Тут, брате, не втне Панько тіста. Якщо ми хочемо мати масового читача і то такого, щоб уважав, що він за прочитане має платити передплату чи ціну книжки, то нам потрібна виховна установа таки така сама, як була галицька "Просвіта". І крутім сюди, крутім туди, але ми загально з просвітянщини ще не виросли, дарма, що ми вже маємо Довженків, Яворських і Кістяківського при президенті США.

Найбільше тут завинили таки всі наші націоналісти, бо вони привчали: того не читай, а те викидай за борт. Зате читати вони взагалі не вчили, зрештою, вони й не мали чого дати кандидатам на читачів у руки. Нині дуже важко з'єднати когось до будь-якого видання, бо той, хто мав би бути читачем: 1. Не вміє читати, 2. Не хоче читати, 3. Заслонюється всім тим поганим, що саме націоналісти пустили між людей, і що викликає недовір'я. Нехіть, захланність на гріш, який тут легко приходить, ідуть на руку вродженому лінивству. Фонди на УКК впали нижче, ніж можна було сподіватися, на УНРаду ніхто не дає, партійний податок між націоналістами спав до мінімуму, може тому вони тепер дещо й притихли, за винятком УГВР-и, але тій манна з неба падає...

Якщо Ви, дорогий Петре Кузьмовичу, самі знайдете читача, що вартий журналу "Нові Дні", а не має чим заплатити, то я Вам за такого читача заплачу... Чим я, бідний чоловік, більше допоможу?..

... Скажіть п. Сварогові, що я хочу від нього оглядів підрадянської прози. Тут Кравців уже доволі докладно проаналізував підрадянську поезію. Відчувається потреба оглядів прози. Отак, автора за автором. У тих прозових творах мусять бути такі місця, що можуть і мусять нас тут зацікавити...

Ваш С. В. М., США.

Якщо так, дорогий С. В., то заплатіть передплату за С. Мусієнка, який перебуває в домі для старших десь під Парижем. Він читає наш журнал давно і дуже хоче за нього платити, але це йому справді важко. На-

віть як він вишле тисячу франків, які йому важко зібрати, то я за них одержу менше доляра. Та ще й мушу з ними йти в туристичне бюро, бо наші баики їх просто не приймають.

Журнал п. Мусієнка читають кілька людей. Вони нашого журналу справді варті.

Вельмишановний пане редакторе!

Посилаю Вам 3.50 дол. на "Нові Дні" для нового передплатника. Його адреса...

З правдивою пошаною до Вас

А. Влодарчик, Лимінґтон, Онт.

Дорогий Петре Кузьмовичу!

Висилаю в цьому листі 9.00 дол. З цієї суми 5.00 дол. на розбудову "Нових Днів" від моєї матері — передплачувати журнал комусь не хоче і намовити її на це мені не вдалося. Решту — 4.00 дол., — запишіть на передплату для І. Л.

Д. Завертайло, Чікаго, США

Петре Кузьмовичу!

Хочу і я взяти участь у творенні "чуда", тому шлю десять долярів. З них 3.50 на мою передплату на 1960 рік, 3.50 за нового передплатника, адресу якого додаю, а 3.00 доляри на розбудову журналу.

Іпля Вишинський, Форт Вілліям, Канада.

Дорогий Петре Кузьмовичу!

Щоб справді подвоїти число передплатників "Нових Днів", висилаю передплату для свого "напарника". Також борг за граматику Д. Кислиці і 5.00 дол. на розбудову журналу. Може я буду щасливий на руку. Боже помагай!

Ваш Іван Розгій, Централія, Ілл., США

Сердечно дякуємо всім за допомогу і за завваги та заклики. Ми віримо, що це тільки початок, а до десятиріччя нашого журналу кожен з наших читачів приєднає хоч одного передплатника. Ті, що за них хтось тепер заплатить, будуть настільки солідними, що не лишаться в боргу і кожен постарається приєднати ще одного читача.

Чекаємо на дальші листи з новими передплатниками і з завважами та побажаннями для журналу. Чи не знайдеться хоч пара прихильників "Нових Днів" у Вінніпезі, щоб пішли за прикладом монтреальців? А в столиці Канади, Оттаві, хіба не знайдеться поза Р. Василенком жодного прихильника нашого журналу? Невже в Ошаві тільки пані Лисик "Нові Дні" любить?..

Подвоїти тираж журналу до його десятиріччя цілком можливо. Тільки не чекайте, що це зробить хтось — ні, зробіть це самі! Це вже не так і важко, тільки не розраховуйте на "доброго дядю", а таки трошки понатужтеся.

Редакція

Студенти-випускники 1941 р. 4-річного курсу ХПІМ ім. Н. К. Крупської, відгукніться:

Mr. Theodore Pidhayny
P. O. Box 1021, Stn. B.
Ottawa, Ontario, Canada.

ЗАМОВЛЯЙТЕ КНИЖКИ

А. Любченко — Щоденник. Ч. І	0.80
В. Стефаник — Вибране	0.35
П. Горотак — Дияболічні параболи	0.40
Б. Чапленко — У нетрях Копет-Дагу	0.50
М. Івченко — Напоєні дні	0.30
А. Кащенко — Під Корсунем	0.60
П. Карпенко-Криниця — Підняті вітрила	0.40
Б. Олександрів — Мої дні	0.35
М. Гоголь — Сорочинський ярмарок	0.30
П. Волиняк — Земля кличе	0.25
П. Волиняк — Під Кизгуртом	0.20
О. Стороженко — Оповідання	0.35

Замовлення й гроші слати:
NOWI DNI
Box 452, Term. "A", Toronto, Ont., Canada.

ОПРАВЛЕНІ РІЧНИКИ ЖУРНАЛІВ "НОВІ ДНІ"

Кожен річник окремо, гарна полотняна оправа із золотим тисненням, разом 432 сторінки друку. Ціна за річник 5.00

"СОНЯШНИК"

Два річники в одній книжці (роки 1956-1957), 440 сторінок друку, у гарній полотняній оправі, золоте тиснення, ціна книжки 6.50

За один річник, 220 сторінок друку, гарна полотняна оправа, золоте тиснення, — ціна за книжку 4.50

Купіть для вашої дитини річник "Соняшника" — матимете найкращу дитячу книжку з різноманітним матеріялом, з багатьма ілюстраціями, чимало з яких виконані у двох кольорах, написана гарною мовою, сучасним правописом. Річник "Соняшника" позбавить клопоту — "Що дати почитати дитині?.."

Купимо чи заміняємо "Нові Дні" ч. 2 (березень, 1950 р.) і ч. 7 (серпень, 1950 р.). Потребуємо цих чисел для поповнення річників.

НАЙ ВІДЖИВНІШИЙ
СТРАВНІШИЙ
ДЕШЕВШИЙ ХАРЧ,

ЩО МАЄ В СОБІ ВСІ ВІТАМІНИ, ЦЕ

МОЛОКО

І МОЛОЧНІ

ПЕРЕТВОРИ

СПОЖИВАЙТЕ
ВИСОКОВАРТНІ ПРОДУКТИ
ЄДИНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОЧАРНІ

ROGERS DAIRY Ltd.

459 Rogers Road, Toronto, Ont.
Phone: RO. 9-7193

Можна запобігти

ПАРАЛІТИЧНИМ НАСЛІДКАМ

ПОЛІО

Тепер уже можна уникнути серйозних наслідків поліо та обмежити його дію. Не наражуйтесь — це ваш обов'язок супроти себе самого та своєї родини прийняти охорону, що її дає Вакцина проти Поліо.

Три застрики взяті в відповідному часі дають цю охорону та мініманізують калічні наслдки. Від 1955 р. розподілено достатком вакцини, так що 3,004,270 осіб одержали три дози Вакцини проти Поліо. Її безкоштовно постачило Міністерство Здоров'я Онтаріо нашим лікарям та медичним службовцям. У цьому самому часі майже зникло паралітичне поліо, що приписується головно інтензивній програмі вакцинації.

Тепер пора якраз діяти — літо та осінь це головний сезон поліо. Ще сьогодні уложіть програму вакцинації вашої родини.

ONTARIO

Від колиски до 40 років

Найбільш критичний для Поліо вік — від уродження до 40 років життя. Для цей групи віку є дуже важливою річчю приняти три відповідно часово розміщені застрики. Порадьтесь вашого лікаря або Медичного Службовця Здоров'я.

ONTARIO DEPARTMENT OF HEALTH

Hon. Matthew B. Dymond, M.D.
Minister